EDITATĂ DE SOC. DE HIDROLOGIE ŞI CLIMATOLOGIE MEDICALE
(BUCUREŞTI, SPLAIUL INDEPENDENŢEI 49)
ŞI DR. V. STROESCU, MEDIC BALNEOLOG LA COVASNA

COVASNA

ILUSTRATĂ
GEOGRAFICĂ ŞI ECONOMICĂ, GEOLOGICĂ, BALNEARĂ,
MEDICALĂ, INDUSTRIALĂ, TURISTICĂ ŞI ARHEOLOGICĂ

COMANDĂUL, SF. GHEORGHE, TG. SĂCUESC,
BREŢCU, ZABALA, IMENI, GHELINŢA, ETC.
CASTELE VECHI ŞI LEGENDE. TURISM.

PREŢUL 20 LEI. — In librării şi prin poştă 25 lei

STROESCU V.

Covasna
Ilustrată

**EDITATĂ DE SOC. DE HIDROLOGIE
ŞI CLIMATOLOGIE MEDICALE**

(Bucureşti, Splaiul Independenţei 49)

1933

PREFAŢĂ

Covasna este o staţiune care pe fiecare sezon este vizitată mai mult de clientela din toată ţara şi mai ales din vechiul Regat, deşi criza grea generală financiară nu i-a permis încă să se desvolte atât de mult pe cât merită condiţiile geografice şi balneare în care se găseşte acest orăşel.

Este uşor de explicat cum se face că această localitate se bucură în special de simpatia voiajorilor. Cauzele sunt multiple şi voim să le demonstrăm prin această Călăuză, care de sigur va deveni tovarăşul luminător al turistului sau al clientului balnear al staţiunii.

Mai întâi este faptul că întreaga regiune, şi mai ales Covasna, prezintă o mare bogăţie de mijloace terapeutice pentru vindecarea boalelor. Însăşi aşezarea oraşului, la poalele unor munţi mari înpăduriţi pe coasta occidentală a Carpaţilor, în faţa unei câmpii sănătoase şi mânoase, ferit de vânturile de nord, expus bine la razele soarelui, aşa că este una din cele mai însorite staţiuni din ţară, la înălţimea subalpină de 560 m.; toate acestea fac că regiunea se bucură din belşug de un climat excelent, de aer, apă şi soare, care sunt întreaga bază a medicinei balneo-climatice.

Bogăţia de acid carbonic, fie liber sub formă gazoasă – care constitue o mare avere pentru oraş –, fie în apele minerale; îi dau posibilitatea să aibă prea multe şi mărunte instalaţii de băi; ceea ce este spre folosul voiajorului care-şi caută sănătatea, numai cu condiţia ca acesteq să fie riguros controlate, aşa ca să nu fie înpinse de concurenţă la frustarea clientului, prin acordarea de băi din care acidul carbonic a dispărut, graţie unei preparări pripite sau greşite a băei. Acest control ştim că acuma este riguros făcut de medicul băilor, D-l Dr. Stroescu V.

Iată un oraş, Covasna, în care, dacă cineva sapă la o adâncime de numai: 30–50 cm., gaura se umple îndată de acid carbonic. Două treimi ale oraşului din vale – Covasna – prezintă această particularitate geologică, cre a permis instalarea unei industrii mari de acid carbonic instalarea unei industrii mari de acid carbonic în tuburi, condusă de un energic industriaş, D-l Pânzariu. Rari sunt puţurile în care apa să nu fie bogată în acid carbonic. Ajunge să fie undeva apă, pentru ca acidul carbonic liber, gazos, care fuzează ca o pânză la adâncimea mică arătată, să gazeifice apa nemineralizată şi să dea adevărată apă de sifon foarte gazos. Iar la adâncimi mai mari apa este mineralizată şi conţine acidul carbonic în parte legat, dând variate izvoare, mai ales în vecinătatea de sus a oraşului, de ape alcaline bicarbonatale excelente pentru cura internă. Mai încolo apele acestea sunt încărcate de sare, dând o altă varietate de băi.

Dacă vom mai vedea în curând la Covasna un stabiliment modern şi complect de hidroterapie, va deveni uşor una din staţiunile mari. De o cam dată Covasna posedă chiar şi un mic strand la rîu, pentru iubitoarele de băi reci igienice şi de expoziţie pe plaja artificială în costum cât... mai sumar.

„Covasna însă nu are atracţie numai din punctul de vedere al medicinei balneare. Vecinătăţile sale, p: o rază foarte întinsă, au prea numeroase locuri de vizitat, atât ca pitoresc turistic cât şi ca amintiri-arheologice rămase dela vechii locuitori ai acestei regiuni, totdeauna aleasă de populaţiile care căutau locuri prielnice desvoltării lor. Covasna mai are avantajul unei legături bune de cale ferată, căci cel mult în 2-2½ ore trenul face distanta Braşov-Covasna.

Iată dece, Călăuza de faţă prezintând o expunere largă pentru ca vizitatorul să-şi dea seama de importanţa şi frumuseţea aleasă a acestei regiuni, Societatea de hidrologie medicală din Bucureşti – instituţie care se ocupă de progresul staţiunilor balneare şi climatice româneşti – a primit cu plăcere ca, în colaborare cu D-l Dr. Stroescu V., membru al ei şi cunoscut medic balnear al staţiunii Covasna, să o dea publicităţii în volumul de fată care va interesa nu numai pe vizitatorii regiunii, dar chiar şi pe locuitorii ei.

Această Călăuză este un dar făcut de editori curiozităţii naturale a celor care doresc să ştie cât mai mult asupra aceea ce au văzut.

General Dr. Vicol N. Preș. Societăţii de hidr. Medical Bucureşti

III
DIRECTIVE PENTRU CLIENŢII ORICĂREI STAŢIUNI BALNEARE

1. Oricine are nevoe de un tratament cu băi, va consulta pe medicul său curant, care-i va recomanda staţiunea indicată pentru boala sa; căci nu orice băi se potrivesc la orice boale.

2. Persoanele care doresc sau au nevoe să viziteze o staţiune balneară, vor şti că România are cele mai bune izvoare, cum nu sunt aiurea, şi că are de tot felul, pentru toate boalele curabile prin ape minerale.

3. Inainte de a veni la o'staţiune, se recomandă a se lua mai întăi înţelegere prin poştă, adresându-se Comisiei balneare a staţiunii (Oficiul de informaţii şi închirieri).

4. Venind în staţiune, vizitatorul se va prezenta, spre a fi examinat, unui medic specialist balnear, care-i va elibera ordonanţa fără care nu va fi primit să facă băi. Administraţia băilor poate libera fără ordonanţă numai o bae după tipul hotărît de Consiliul medical, bae care nu poate fi periculoasă, dar care totuşi se face pe răspunderea clientului.

5. Se recomandă clientului ca să vină la băi cu analizele clinice, necesare pentru stabilirea diagnosticului, făcute în localitatea de unde soseşte sau, dacă nu le are executate, să le facă la laboratorul din staţiune. Clientul va lua numai buletinul dela laborator dar, în interesul vindecării lui, este bine să continue tratamentul cu medicul balnear care l'a consultat la început şi care trebue să'l mai vadă, pentru a constata mersul tratamentului.

6. Oricine soseşte în o staţiune este dator să semneze imediat buletinele care i se vor prezenta de proprietarul locuinţei alese, buletine care se vor trimite la primărie şi la comisia balneară.

……

Art. 35. Nu se permite facerea de băi minerale, fără de ordonanţa medicală a unui medic balneolog.

Stabilimentelor balneare locale li s'au pus în vedere de Ministerul muncei, sănătăţii şi ocrotirilor soc. (Serv. balneo–climatic) următoarele: Serviciile se va da pacienţilor conform prescripţiunilor medicilor balneari din staţiune şi care sunt autorizaţi de Minister, după reţetele înregistrate la biuroul D-voastră.

……

Art. 85. Fiecare proprietar este dator.

a. A ţine un registru după modelul ce i se va da, în care va înscrie numele şi pronumele fiecărui vizitator care vine în localitate, arătând profesiunea, locul de unde vine, locul de unde pleacă şi numărul persoanelor care compun familia.

b. A declara în scris sau verbal la biuroul populaţiei din localitate în termen de 3 zile dela sosire, numele vizitatorilor pe care îi primeşte în imobilul său, conf. art. 46 din regulamentul biuroului de populaţie.

c. Sumele datorate de fiecare vizitator primit în imobil este obligat să le verse la casieria comisiei balneare în termen de 5 zile dela intrarea vizitatorilor în imobilul lor. In caz de neconformare, aceste taxe vor cădea în sarcina proprietarilor şi uzufructuarilor contravenienţi şi se vor încasa conform legii de urmărire a veniturilor publice.

……

Vizitatorul sosind în staţiune, se va prezenta spre a fi examinat de un medic balneolog local, care va elibera ordonanţa medicală, fără de care fiu va fi primit să facă băi, conformându-se;

Societ. de hidrologie medicală

COVASNA GEOGRAFICĂ ŞI ECONOMICĂ

Aşezată pe coasta occidentală a Carpaţilor Moldovei, pe linia ferată Braşov-Breţcu, Covasna, cu jumătatea ei românească dinspre munte, Voineştii, constitue o staţiune cu bogate mijloace terapeutice şi industriale.

Este un orăşel de 6.000 locuitori înpărţit în două jumătăţi bine distincte, Covasna şi Voineşti, deşi în continuare una cu alta. Covasna prezintă priveliştea unui târguşor, cu piaţă mare în centru, la care în fiecare Sâmbătă locuitorii aduc produsele lor de desfacere (pe lângă că este piaţă şi în fiecare dimineaţă în timpul sezonului). Casele Covasnei sunt gospodăreşti, curate, cu câte o mică grădiniţă cu flori în faţă. Prăvălii înconjoară piaţa. Covasna este reşedinţa unui Pretorat.

Edilitatea a început să se pronunţe: piaţa fiind mărginită de 2 rîuri, unul din acestea este deja canalizat. având cheiuri; începe şi al doilea. Strada mare, venind dela gară, are trotuare. Parcul, în care se intră din piaţa mare, este acuma foarte bine îngrijit.

Stradele laterale sunt spalate doar de ploi, căci mai toate scoboară depe coastă. Cum însă vara ploile sunt foarte rari la Covasna, iar stradele au pietriş, nu e teamă de noroi. Locuinţele sunt pe aceste strade cartiere liniştite.

In localitate, nenumărate case particulare şi vile curate se închiriază cu preţuri modeste. Pentru distracţiuni stau la dispoziţia publicului muzică în parc, tenis, radio, şi splendide locuri de excursiuni.

In ultimii ani a predominat o mare rânduială: în comună cât şi în curţile locuitorilor se observă o mare curăţenie pentrucă locuinţele sunt vizitate de medicul sanitar, de primar şi pretorul staţiunei, putându-se elibera permis de închiriere numai acelor locuinţi care corespund cerinţelor higienice.

Covasna vechie. Piaţa.

Viaţa în localitate e eftină. Piaţa zilnic bogată, menajul se poate face şi în casă. Cu suma de 100–120 lei, se poate trăi o zi în staţiunea balneară dela Covasna, în care sumă se cuprinde costul locuinţei 30–40 lei pe zi, cu 25–30 lei costul unei băi carbo-gazoasă caldă sau baie sărată, iar cu 50–60 lei costul unei mese de 3 ori pe zi, câte 3 feluri fiecare masă.

Voineştii, cartier român, are priveliştea unui sat cu case bune gospodăreşti, în mijlocul unei grădini mari; aşa că aici se găseşte aerul cel mai curat, cu atât mai mult că este mai sus, spre păduri. Este însă mai departe de gară decât cartierul Covasna şi nici o stradă nu are trotuare. Are restaurante şi menajul se poate face şi în casă. Din băile locale funcţionează baia caldă Csutak şi Mofeta „Victoria“.

Voineştii sunt regiunea cea mai pitorească a Covasnei.

Aci este un mediu absolut românesc, primilor, în mijlocul verdeţei – căci fiecare casă are grădină cu pomi, pe lângă că este în imediata apropiere a coastelor înpădurile ale munţilor şi de izvoarele minerale de băut cele mai căutate (Horgas, - Izvoarele porumbeilor). Ar trebui numai ca şi comuna Covasna să aprecieze valoarea regiunei şi a acestor izvoare, nivelând drumul spre ele şi spre frumoasele vecinătăţi de vizitat.

In vecinătatea stabilimentului balnear, se menţine o promenadă frumoasă, pentrucă nu departe talvegul

rîului vecin, Covasna, prezintă o privire splendidă spre munți.

Covasna de jos e locuită de Săcui, pe când Covasna de sus, adică Voineşii, e prin excelență comună românească. La aceste împărțiri de rasă, se mai adaugă şi o împărțire de ocupații deosebite ale locuitorilor: astfel Săcuii sunt buni agricultori şi neîntrecuți lucrători în fabrici, pe când românii, așezați în partea de către munte, s'au îndeletnicit cu creșterea oilor, devenind proprietari de turme, cunoscuți sub numele de „Mocani“ şi renumiți pentru fabricarea „brânzei de Covasna“ și a „caşcavalului de Penteleu“, dela muntele Penteleu, mai la sud, pe unde unii Voinești îşi pasc turmele de oi. (Extras din Curierul băilor No. 13 din 1928).

Covasna. Vedere parţială

Covasna. Promenada

O stradă, (Magazinul Reclama).

Părâul Covasna după canalizare. (In față, Casa Vajna Andras)

Unii dintre vizitatorii staţiunii Covasna dau mai multă atenţiune regiunii dela Voineşti, unde e linişte, aer curat, isvoare minerale, iar farmecul acestei regiuni se poate vedea şi admira pe Aleea Călugăreni, Valea Hanco, Valea Horgas, Valea Cetăţii, Valea Siclăului şi mai ales Poiana lui Eminescu.

Ca climă, Voineştii au întâietate asupra Covasnei, iar ca parte economică, Covasna prevalează.

In Covasna-Voineşti s'ar putea constitui o linie de tramvai electric, plecând dela gara Covasna, trecând prin Piaţa Covasna, apoi îndreptându-se spre Voineşti până la Izvorul Horgas, pe marginea malului părăului Covasna. Vagoanele ar putea fi cu tracţiune electrică, debitată de fabricele Societ. Ardeleana-Covasna-Comandău, în schimbul concesiunei pe care comuna Covasna o dă Societăţii anonime Ardeleana pentru linia ferată a societăţii, care trece pe teritoriul comunei Covasna. Lucrurile nu ar fi atât de costisitoare, întru-cât pe albia, rîului Covasna se găsesc bolovani pentru şosea şi pentru indiguirea râului, fără a fi nevoe de a le transporta dela o carieră depărtată.

Covasna. Călăreţi săcui la o nuntă.

Covasna geologică

Regiunea dinprejur precum şi staţiunea Covasna în literatura geologică sunt cunoscute sub numele de depresiunea „Braşov-Baraolt“, iar procesele geologice din paleogen şi din terţiar, au dat naştere la „Mofete“; în caz dacă gazul întâlneşte o pânză de apă, dă naştere la izvoare bicarbonatate sau la izvoare cu acid carbonic.

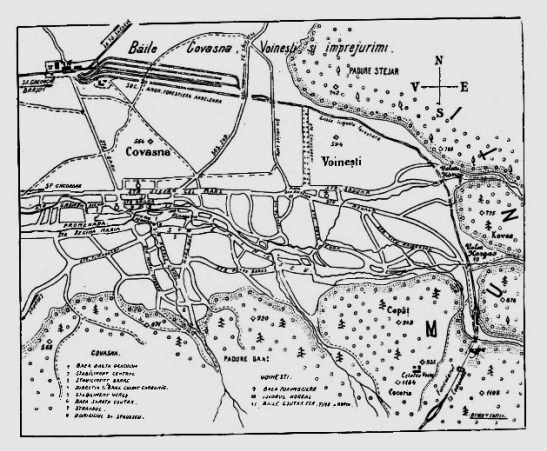

Harta staţiunii Covasna

Prezenţa acidului carbonic din staţiunea Covasna trebuie socotită ca o infiltraţiune, secundară, iar în adâncimea pământului acest gaz circulă sub stratul paleogen din terţiar, care formează un acoperiş impermeabil şi caută crăpături să iasă la suprafaţă.

Dealurile din această regiune sunt formate din punct de vedere petrografice dim calcare: cenuşii, roşiatice, albe, brure, întunecate; din grezii micacee, din ardezii metamorfozate, din şisturi negre, din sferosiderite, din grezii conglomerate în care notăm sfărâmături de cvarţ ascuţit, piatră de corn negru, care în legătură cu ardezia întunecată „ardezia de Smilo“, care se constată deasemenea, ne dă impresia parcă ne-am afla în

Carpaţii de nord. Dealurile din această regiune cât şi cele din jur sunt acoperite de depuneri de nisip, pietriș, argilă nisipoasă, material care reprezintă dejecțiunile (evacuările) Carpaţilor meridionali. Dacă ne uităm pe o hartă geologică, observăm că această regiune apare ca formată în timpul „erei terțiare și e înconjurată de munții: Buzeului, Vrancei, Breţcului, Ciucului, Perșani, provenind toţi în timpul erei secundare.

Voinești. Promenada.

Voineşti. Port românesc.

Voineşti. Port românesc.

Voineşti. Hora.

În 1927 localitatea Covasna a fost vizitată de delegaţii internaţionali de geologie sub conducerea ilustrului profesor de geologie D-l Mrazec, care a arătat celor prezenţi diferite şisturi carpatice, diferite straturi sedimentare depe malul părăului Covasna acolo unde eroziunea straturilor dedeasupra a fost mai puternică. La această escursie geologică şi ştiinţifică a luat parte şi subsemnatul. Invitaţii geologi s'au împărţit în două grupuri în ceeace priveşte natura terenului în localitatea Covasna; unii erau de părere cumcă terenul în această localitate ar fi de proveniență secundară, iar alţii erau pentru era terţiară. Aceştia din urmă au obiectat prin aceea că interpretările straturilor pot îi greşite şi dezlegarea o dă natura fosilelor; astfel s'au găsit scoici din neamul melcilor: ceriţii, caracteristica erei terţiare.

In această localitate pe dealurile dela Copaţ sunt diverse minerale ca sulfat de fer, sferosiderite, etc. iar în regiunea dela Baia sărală Csutak, se găsesc andezite ce fac parte dintre rocile eruptive; pe de altă parte, pe valea Hanco şi valea dela Copaţ şi cea dela Horgas, straturi masive de ardezie ce sunt considerate ca făcând parte din era primară; şi în baza probelor făcute acum 30 ani în această localitate, alcătuindu-se cu acea ocaziune o hartă geologică care se păstrează în archiva dela Inspectoratul minier dela Zlatna, după această hartă geologică, în diferite părţi ale localităţii Covasna, ar fi diverse minereuri şi ar fi chiar indicii sigure de cărbuni de pământ.

Portul ciobanesc al Covăsnenilor.

Această stare de fapt caut s'o aduc la cunoştinţa acelora care voesc a se ocupa mai deaproape cu estracţia diverselor minereuri.

Port naţional din Selişte (comparaţie cu cel localitate)

Ca o complectare a acestei chestiuni pot da următoarele lămuriri.

In anul 1860 era o societ. pentru industria ferului iar minereul era scos din dealul Copaţ, în apropierea moarei lui Victor Cojan. Din ferul extras s'a făcut în Covasna diferite obiecte de economie casnică ca: sobe, maşini de gătit, grătare, preşuri de fer precum şi felurite vase şi cazane; unii locuitori din această localitate se servesc şi astăzi de ele.

In anul 1880 a fost o fabrică de chibrituri pe locul unde actualmente este hotel Frânculescu, fabrică edificală de Horn Moritz, cel care a construit şi prima linie forestieră a Soc. anon. Ardeleana, în Covasna.

In anul 1888 comuna Covasna şi-a arendat apele sale unei soc. de ape din Braşov.

In 1929 s'a inagurat în această staţiune prima fabrică de acid carbonic, care pune în comerţ un acid carbonic natural, curat, şi care din punct de vedere higienic e mai sănătos decât acidul carbonic artificial. Această fabrică aparţine Creditului Carbonic S. A. R.

In 1931, s'a deschis şi o fabrică pentru fabricarea limonăzilor şi sifoanelor din acid carbonic natural.

Regiunea Hanco este străbătută de părăul Mesz, cu maluri încântătoare în privelişti, ce izvoreşte din pădurile Constanda şi Iancicău, alimentându-se în vale de izvoarele Porumbeilor şi de Izvorul dela Sărătură, cunoscut de românii din Voineşti sub numele de Izvorul „Tămăduirei P. S. Justinian“, motivându-se aceasta prin „faptul că P. S. S. Episcopul Justinian Teculescu, născut în Covasna, şi-a făcut regulat, mai bine de 30 ani, cura din acel Izvor dătător de viaţă.

Românii din Voineşti întrebuinţează apa din acel izvor la dospitul pâinei, la facerea plăcintelor şi pentru vindecarea boalelor de ficat, de stomac, şi în contra constipaţiunei. *In timpul primăverei, în prima Vineri de după Paşti, cunoscută în localitate sub numele de Vinerea izvoarelor“,* preoţii ortodoxi din Covasna împreună cu românii se îndreaptă făcând rugăciuni la Izvorul Tămăduirii – pentruca în timpul anului să fie feriţi de boale.

Ca curiozităţi geologice, putem enumera următoarele localităţi din judeţul Treiscaune, unde găsim roci şi formaţiuni geologice felurite: andesit la Baraolt, cărbuni la Chepeţ (plasa Micloşoara), trahit la Malnaş, sare şi petrol la Poiana sarată, ardesie la Păpăuţ, pucioasă, alaun, la Toria. Iar în Covasna: andesit pe muntele Pilis (în faţa băei sărate), sferosiderite, sişturi negre, pe muntele Kopoţ; gresii (micacee, conglomerate), pe Valea Horgas; calcare felurite: (cenuşii, roşietice, albe, brune, întunecate) pe valea Hanco; petrol, pucioasă, pe muntele Mordan, vecin cu muntele Goru.

Dr. Stroescu V.

Note extrase din: Geologia de Franz Ritter von Hauer
Geologia de 1. Simionescu.
Ardealul, de Silvestru Moldovan.

Covasna balneară

Subsolul Covasnei, pe o mare întindere a terenului chiar ocupat de locuinţi, este încarcat de emanaţiuni puternice de acid carbonic liber, sub formă gazoasă, aproape chiar de suprafaţa solului. Ajunge ca cineva să sgârie pământul cu bastonul şi iese acid carbonic. Nu este posibil să se sape pământul la jumătate metru adâncime fără ca groapa să se umple imediat cu acid carbonic gazos. Pe această mare suprafaţă a terenului care se scoboară din coastă cu forma unui triunghiu cu vârful în spre deal, nu există pivniţă care să poată servi fără pericol; pentru că toate pivniţele se umplu cu acid carbonic gazos.

Covasna, Mofefa Bardocz (Intrarea)

Intr'o noapte una din vinele acestea bogate de acid carbonic gazos care „isvora“ într'un basin săpat

anume pentru baie (Baea Dracului), şi care era plin cu apă, a încetat subit să mai vină şi să bolborosească în acea apă. Peste câleva zile însă vâna s'a redeschis cu atâta furie că explozia a făcut să sară o parte din instalaţie. Şi de atunci baea se numeşte Balta dracului.

In Covasna aproape nu există puţ de apă dulce; toate puţurile au numai apă de aşa zis „borvis“. Această situaţie a fost însă nenorocirea antreprenorilor pentru că s'a construit un număr mare de stabilimente mici balneare; fiecare cetăţean care avea un puţ cu „borvis“ în curte, s'a crezut obligat să facă şi o bae. Iar acuma unii nu au mijloace să modifice băile rău instalate care urmează să fie închise.

Or, din descrierea scurtă făcută mai sus, rezultă destul de limpede natura acestui „borvis“: acidul carbonic, gazos, pătrunde în apele solului – ape de suprafaţă ca puţuri, basine de băi etc. – pe care le forfoteşte cu bule mari de gaz, dar nu se uneşte intim cu aceste ape, care nu sunt mineralizate. Rezultă că acidul carbonic gazos are tendinţa de a părăsi uşor aceste ape, întocmai celui din sifoane, când se pune apa de sifon în pahar deschis.

Acesta este desavantajul care se observă la acele instalaţii mici locale de băi calde care uzează asemenea ape şi nu au prevăzut mijloacele de a păstra cât mai mult acid carbonic în timpul băei. La acele stabilimente care au ca procedeu de încălzire fierberea apei în vas deschis, este uşor de înţeles că prin fierbere acidul carbonic se degajează repede şi se oferă atunci clientului o simplă bae de apă ordinară caldă.

Dar la Covasna sunt şi borvisuri în care acidul carbonic este legat, de preferinţă cu ferul, sub formă de bicarbonat de fer; acestea sunt adevărate ape minerale, care însă sunt de profunzime. Chiar şi la acestea, dată băile calde nu sunt bine preparate, acidul carbonic se perde în parte şi ferul se depune roş, liberat de acidul carbonic. In trecut, când valoarea acidului carbonic în băi nu era cunoscută, aceste băi se numeau „feriginoase“ şi se lăudau cu atât mai mult cu cât depositul de fer era mai mare. Astăzi, când se ştie că acidul carbonic are valoarea mare în băi, iar ferul nu are acţiune în băi, stabilimentele au părăsit titlul simplu de „feruginoase“, unele păstrând pe acelea de „fero-carbonice“, pentru a arăta că apa lor nu este mumai o apă simplă saturată de acid carbonic liber, dar o apă minerală carbogazoasă (cu compuşi minerali).

Covasna. Mofeta Bene.

Din cele de mai sus rezultă că sunt la Covasna–Voineşti două feluri de borvisuri:

Unele care nu depun nimica prin încălzire dar perde uşor acidul carbonic care e liber, ca cel din sifon; în aparatul de sifon se menţine prin presiune, de aceea pereţii sifonului sunt groşi; la această apă procedeul de încălzire trebue să fie, pentru a o întrebuinţa în băi calde, foarte bine instalat pentru ca acidul carbonic să nu fugă din cauza încălzirei apei. In schimb băile reci cu asemenea ape sunt foarte bune, fiind bogate în acid carbonic, care se degajează în apă în mod continuu deci şi în timpul băei. Pentru aceasta, asemenea ape sunt întrebuinţate în special pentru băile reci. Aşa era fosta bac rece de basin zisă a Căpitanului care, instalată pe locul cel mai bogat în degajare de acid carbonic liber care azi aparţine Creditului carbonic, era alcătuită din un basin în care se derivase apă din rîul alăturat, în care apă acidul carbonic liber al subsolului se degaja din fundul basinului. Singura grijă – la asemenea basinuri – băi este ca nivelul apei să fie destul de aproape la nivelul solului, pentru ca publicul care intră în apă să nu se găsească cu capul într'o pătură de acid carbonic

gazos care, fiind mai greu decât aerul, nu se împrăștie decât dacă este adus la nivelul solului și devine astfel asfixiant pentru cei ce iau baea.

Alte borvisuri au și asemenea acid carbonic liber, dar îl au și combinat, de preferință cu ferul, așa că asemenea ape sunt veritabile ape mineralizate carbogazoase care sunt preferabile pentru băile calde; totuşi însă cu precauţiunea de instalaţie ca căldură băei să nu descompună bicarbonatul de fer.

In fine, în special la vest de Voineşti, se găsesc izvoare în care apele cu acid carbonic, îl au în compoziție cu sodiul, așa că Covasna–Voineşti posedă și ape minerale medicamentoase pentru tratamentul intern, și dietetice de masă. Vom enumera mai încolo stabilimentele balneare şi izvoarele minerale, cu variabilitatea apelor întrebuințate în tratamentul extern şi intern.

Dar o largă întrebuințare terapeutică a degajării mari de acid (carbonic liber, gazos, sunt băile uscate de acest acid în ceea ce sunt numite mofete, cu a căror expunere începem.

1. Mofetele

Specialitatea stațiunii Covasna–Voineşti stă în principal în aceste Mofete. Ele sunt constituite din gropi dreptunghiulare, adânci de ceva mai mult 1 m. în care acidul carbonic se degajează și, prin greutatea lui, rămâne în groapă. Groapa se amenajează cu pereţi care să nu împedice degajarea acidului carbonic, şi cu mobile.

In această bae de acid carbonic gazos se intră îmbrăcat. Efectul băei uscate asupra organismului se va vedea la capitolul următor.

Covasna se poate numi cu drept cuvânt Staţiunea mofetelor, pentru că nici în ţară nici în străinătate nu sunt asemenea şi nici atâtea instalaţii balneare, mai ales alimentate din belșug cu atâta acid carbonic ca la Covasna. La Carlsbad există o mofetă luxoasă, dar alimentată artificial cu acid carbonic incomensurabil mai rar și mai puțin puternic.

Or efectul curativ al băilor de mofete, superior la Covasna, compensează cu prisosinţă prin felul lor vindecător orice confort pretins de unii, esenţialul fiind de a se curarisi bolnavii de boalele lor, confortul nefiind elementul esențial al vindecării boalelor.

Să enumerăm mofetele care se găsesc la Covasna şi Voineşti.

In Covasna sunt 4: Bardocz, Bene, Veres şi Pânzariu; la Voineşti una: Victoria.

Mofeta Bardocz.

In Covasna, înainte de 1800, pe locul unde este astăzi Mofeta Bardocz, proprietarul își construise un grajd, în care se adăposteau caii săi. Care nu-i fu mirarea, când la scurte intervale, cu toate îngrijirile ce le dădea bietelor animale, caii îi mureau unul după altul; abia târziu de tot s'a constatat că caii îi muriseră prin asficsiare cu acid carbonic.

Proprietarul a distrus grajdul şi a început să construiască în locul lui o pivniţă; cu cât înainta cu săpă-. tura, cu atât simţea o căldură neobişnuită cel furnica în tot corpul; din timp în timp, odihnindu-se pe marginea groapei, cu picioarele atârnate în jos, o căldură dulce, înviorătoare, parcă-l ţintuia locului. Aceste constatări fiind comunicate și altor persoane, nenumărați suferinzi începură să facă, ca proprietarul, adevărate băi uscate de acid carbonic; mai ales reumaticii, bolnavii de nervi, cei cu podagră (gută) își găsiră lecuirea complectă.

Astfel a luat naştere prima mofetă în Covasna. Pivnița fiind amenajată cu acoperiș, cu scări şi cu bănci, aducea servicii reale suferinzilor, datorită gazului binefăcător de acid carbonic.

Molfeta Bardocz este construită din lemn, este călduroasă, dar cam întunecoasă; băncile fiind prea joase s'au luat dispoziţiuni să se îndrepte aceste neajunsuri din trecut.

Mofela Bene

Interiorul mofetei Bene

Accastă mofetă este aşezată în centrul Covasnei, la întretăerea dintre strada Eminescu şi strada Regele Carol.

Din cauza numărului mare de pacienţi, cari fac bae de acid carbonic uscat, proprietarul a luat în anul 1928 iniţialiva construirei mofetei după tecnica modernă. Această mofetă fiind luminată şi aerisită, este o mofetă bună şi e mult frecuentată de publicul vizitator. Fundamentul acestei mofete fiind din piatră, care nu este legată cu ciment, lasă să treacă printre pietre acidul carbonic uscat, dar piatra micşorează puţin căldura de vară din interiorul mofetei.

In Mofeta Bene pacienţii stau nestingheriţi pe bănci, iar proprietarul mofetei, d-l Bene, conduce pe fiecare pacient în mofetă până ce se aşează pe bancă la nivelul cerut faţă cu suprafaţa acidului carbonic care, prin greutatea lui mai mare decât a acrului stă în groapa mofetei.

Tot odată proprietarul observă ca pacientul să nu stea în mofetă mai mult decât indică ordonanţa medicală.

Mofeta este prevăzută cu ceas mare de părete şi este înzestrată cu lumină electrică; căci unii dintre vizitatorii intelectuali preferă să facă tratamentul la mofetă între orele 7–9 p. m. când afluenţa de lume nu este mare; iar puterea acidului carbonic este mai concentrată prin o emanaţie mai bogată.

Mofeta Vereş.

Este în proect de construcţie în momentul tipărirei acestei Călăuze. Aşezată pe strada Eminescu, unde sunt şi cunoscutele băi calde de acid carbonic. Proprietatea terenului este validată în faţa Tribunalului, iar autorizaţia de construcţie este acordată.

Mofeta Pânzaru.

Aşezaţă pe terenul Societăţii Creditul carbonic, această mofetă este construită din lemn, încât emanaţiunile de acid carbonic vor fi mai libere în mofetă. Luminată, aerisită, are marele avantaj că utilul este unit cu frumosul în sensul că, în afară de faptul că această mofetă este călduroasă, dar este prevăzută cu un mobilier ales, ceea ce încântă ochiul.

Pacienţii clienţi la această mofetă au marele avantaj că în aceiaşi curte este cunoscuta bae rece cu nomol terapeutic. – încât după baia rece, în costume sumare, pot trece de acolo la baia de mofetă, căci experienţa a probat că este folositor ca tratamentul prin mofetă să fie precedat de o bae rece.

Mojeta Victoria.

Această mofetă este aşezată la Voineşti, în faţa Aleei Călugăreni, Piaţa General Averescu şi în faţa băei ferocarbonică Csutak. Este pe terenul D-lui Roşca, care are şi un restaurant bun.

Pe terenul unde astăzi este mofeta „Victoria“, se spune că înainte de 1700 era o grotă mare, situată la

marginea drumului, la intrarea în sectorul Voineşti al comunei Covasna, grotă cunoscută sub numele de "Mofeta lui Kovacs" (Kovàcs-fèle-gözlö). In această hrubă oamenii se vindecau de reumatism, grație unui gaz, care plutea în valuri greoaie". Această grotă după un număr de ani, a fost astupată din oficiu, nefiind prevăzută cu cele necesare contra accidentelor.

Voineşti. Mofeta Victoria.

D-l Profesor chimist Roediger dela Voineşti își amintește cum că în anul 1881, fiind numai ca vizitator de băi la Covasna–Voineşti, a văzut mofeta lui Voyna Caroly, care se reconstruise alăturea de unde astăzi este terenul Roşca. Această mofetă a funcționat dela 1881 până la 1885. In fundul acestei mofete petrele erau acoperite cu floare de sulf. Mofeta era construită din lemn şi acoperită cu scânduri şi folosită de bolnavi în contra reumatisraului.

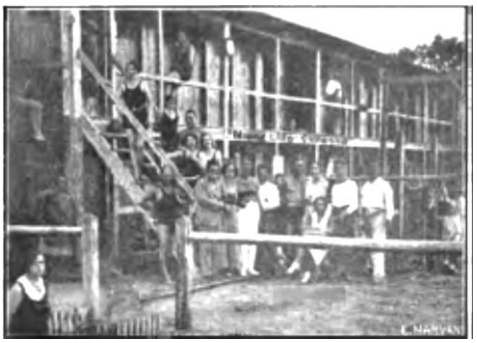

Covasna. Strandul.

In anul 1883 proprietarul Voyna Caroly a astupat mofeta, deoarece într'o noapte i s'a furat tot ce se găsea în ea.

Astfel se constată că aci mofeta a fost astupată în mai multe rânduri: D-I Roediger ni spune că chiar în anul 1885, terenul trecând în proprietatea lui Csutak Gyorgyné, acesta a construit din nou o mofetă care n'a durat mult timp, căci oamenii făceau săpături în drum şi luau nisip pentru trebuințele casei; iar proprietarului fiindu-i frică de vre'un accident pentru oameni, a astupat mofeta. Terenul a trecut rând pe rând în mai multe mâni, iar d-l Roşca l'a cumpărat şi și-a edificat mofeta în anul 1931.

Covasna. Baia Benke.

In anul 1883 gazul de acid carbonic din mofeta Victoria a fost analizat de chimistul Folbert, găsindu-se la 1000 volume gaz:

551,83 vol. acid carbonic gazos

97,36 vol. oxigen

350,71 vol. nitrogen (azot).

In trecut tratamentul cu acid carbonic gazos nu era cunoscut de medici, iar proprietarii depe aceste terenuri fiind agricultori, au dat mai multă importanţă economiei agricole decât mofetei, care aducea un venit mic; în schimb întreţinerea mofetei costa mult. Din aceste motive în trecut mofeta dela Voineşti lua fiinţă la intervale de timp.

Covasna. Balta dracului.

In anul 1931 D-l Simion Roşca şi-a analizat gazul dela mofeta sa, analiză executată de D-l Prof. Dr. Pamfil din Cluj. S'a constatat la faţa locului că la fundul rezervorului în care emanau gazele mofetei, concentraţia în acid carbonic este de 80%, iar la suprafaţă este de 26%. Pentru analiză în laborator s'a recoltat 12.779 cmc din care s'a găsit:

10.961 vol. acid carbonic liber

364 oxigen

1.368 vol. azot

80 vol. gaze rare.

In mediu volumul de acid carbonic este de 86%.

2. Băile lichide

Aceste băi sunt numeroase, înprăştiate în Covasna, Voineşti şi împrejurimele imediat apropiate.

Băile calde carbonice.

a. Stabilimentul balnear central Csutak, în centrul Covasnei, are apa de bae minerală, extrasă dintr'un puţ adânc de 86 m., prin pompă hermetic închisă.

Baea datează dela 1886. Componentele principale active ale apei din puţ sunt bicarbonatul de fer şi acidul carbonic. Analiza ei s'a făcut în 1922. Debitul bogat al izvorului permite premenirea continuă a apei la băi. Proprietarul acestei băi a adus specialişti din Germania: s'au făcut săpături spre a se da de apă carbogazoasă termală, săpături ce n'au putut depăşi adâncimea de 86 metri fiindcă, dându-se de o stâncă puternică de şist silicios, toate burghiile s'au rupt, chiar şi burghiile de diamant. Aceste săpături s'au bazat pe cercetări ştiinţifice spre a se da în stâncă de fisura apei termale carbogazoasă, dat fiind că straturile geologice din Covasna sunt de formaţiunea erei secundare, eră în care îşi are loc origina apelor termale.

Era secundară este socotită de geologi, în viaţa pământului, ca o tăcere şi adormire de aclivitate vulcanică, iar straturile sale au oprit, ca o barieră impermeabilă, gazele de acid carbonic, de torium, de helium şi de bioxid de sulf, ca să iasă la suprafaţă şi numai în caz de plesnitura acestei pânze impermeabile, pot eşi la suprafaţă.

Stabilimentul este vechiu, dar cuprinzător şi curat.

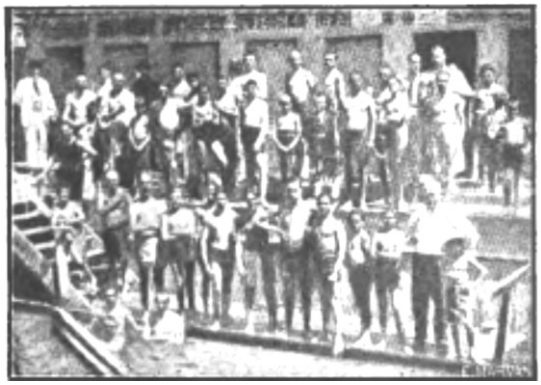

Basinul Bălţei dracului.

b) Stabilimentul Vitezda, la Covasna, astăzi Benke, este în reparaţie. Are 10 cabine. Apa conţine în principal bicarbonat de calciu 0,1134‰, de fer 0,1005, acid carbonic 1,4232.

c) Stabilimentul Csutak Férencné, la Voineşti. Apa izvorului acestui stabiliment face parte din grupa apelor minerale bicarbonatate clorurate calcice litinifere feruginoase, slab mineralizate. Conţine: bicarbonat de sodiu 0,1802‰, de litiu 0,0179, de calciu 0,1503, de fer 0,0594, clorură de aluminiu 0,0096, silicat de sodiu 0,0317, acid carbonic liber 0,7600.

d) Stabilimentul Veres, în Covasna (str. Eminescu), se serveşte de un izvor a cărui analiză a fost făcută de Institutul farmaceulic din Cluj; are bicarbonaţi: de sodiu 0.32329%, de fer 0,0185, de magneziu 0,1139, de calciu 0,5976, clorură de litiu 0,0021, sulfat de magneziu 0,0421, clorură de sodiu 0,1951, acid carbonic liber 1,7038. Debitul izvorului fiind destul de mare, această apă minerală este întrebuinţată pentru băi. Stabilimentul are cabine spaţioase şi paturi pentru odihnă după bae.

e) Baea Mikeş, astăzi Baea Tino, la Voineşti, alăturea de Konya şi Férencné, cu mineralizaţie de 1.1219‰, iar acid carb. liber 2,0212; cea mai bogată în acid carbonic din toată staţiunea Covasna–Voineşti.

f) Baea Konya Anton, la Voineşti, lângă baea Csutak Férencné mică, serveşte băi numai celor ce închiriază camere la acelaş antreprenor. Are ac. carbonic 0,7950‰ şi o mineralizare de 0,8738; deci o apă mai slabă, care poate servi şi intern.

g) Baea Geczo Imre, în Covasna, foarte mică, cu apa necanalizată, serveşte vizitatorii din locuinţa 'proprietarului.

Băile calde sarate.

a) Baea sarată din V. Porumbeilor. În comuna Covasna avem 2 feluri de izvoare sărate. Unele din aceste izvoare sunt la periferia teritoriului Voineşti şi anume în Valea Porumbeilor. Baia sărată de aci era alimentată de un izvor sărat care a fost analizat în 1890 şi era cunoscut sub numele de Baia Sărată. Această bae este descrisă în cartea editată de prof. Dr. Emil Ţăposu şi Dr. Liviu Câmpeanu. Izvorul ei este trecut în toate cărţile geologice. Din cauza că comuna Covasna, proprietară, le-a lăsat să se ruineze, baea ar fi încetat funcţionarea, dar le-a renovat în 1931.

b) Baea sarată din Covasna, proprietatea lui Csutak Alex., este aşezată în deal şi spre sud, sub pădurea Pilis, lângă oraş; se numia mai mainte Baea Arpad. La această bae sunt două izvoare: Izvorul sarat No. 1 a fost analizat în 1928; după această analiză cuprinde bicarbonat de sodiu 4,1110‰, de, litru 0,0011, de fer 0,0562, clorură de sodiu 0,2512, sulfat de sodiu 0,9530; în total o mineralizare de 6,5718. Acid carbonic 1,2832. Izvorul fusese analizat încă la 1904, dar analiza se deosebeşte de cea dela 1928: clorura de sodiu, după acea analiză, era 2,2109‰, bicarbonatul de sodiu 7,4547‰. Aceste deosebiri dovedesc ori că constituţia apei din acest izvor nu este constantă, ceea ce ar constitui un defect, sau că prima analiză nu a fost exaclă.

Izvorul sărat No. 2 are bicarbonat de sodiu 7,3870‰, de litiu 0,0011, de fer 0,1058, de magneziu 0,6507,

clorură de sodiu 0,9728, iodură de sodiu 0,0112; în total 10,7978‰, iar acid carbonic liber 0,9784. Acest izvor este așezat în curte, pe când izvorul sărat Nr. 1 este captat prin colaci de ciment într'o cameră. Inainte de războiul mondial apa din acest izvor se punea și în sticle.

Captările ambelor izvoare sunt primitive. Băile sunt modeste.

Băile reci carbogazoase.

Basinurile reci cu acid carbonic sunt:

a) Baea Dracului, un stabiliment în piața centrală a Covasnei, basin destul de mare. Apa nu conține numai bogat acid carbonic liber, dar este alcalină căci are bicarbonat de sodiu 10,2826‰ și alți bicarbonați 1,4468, clorură de sodiu (sare) 4,7421. Este proprietatea comunei.

b) Baea Pânzaru, nou clădită în regiunea de degajare cea mai mare a acidului carbonic liber, se află în Covasna lângă Piața mare.

c) Baea Baiu, afară din stațiune.

3. Izvoarele minerate în cura internă

Pe lângă izvoarele debitate în tratamentul balnear, arătate până aici, stațiunea are variate izvoare întrebuințate la băut, fie ca ape medicamentoase, fie ca ape de masă.

Dăm aci pe cele mai uzuale, pe lângă cele indicate deja la stabilimentele balneare care servesc și la tratamentul intern.

a) Izvorul Horgas dă o excelentă apă de băut alcalină carbogazoasă. Aparține comunei Covasna și se găsește la 3½ km. de centrul Covasnei, dar apa se vinde și în sticle. In piața mare a Covasnei se află un chioșc, în care se pot găsi de vânzare, pentru vizitatorii Covasnei, toate apele minerale din localitate care se recomandă de medicii balneologi.

Izvorul Horgas este cel mai vechiu izvor mineral din Covasna exploatat prin vânzarea în comerț în sticle. Apa lui este bogată în acid carbonic (1.5118‰), conține și iod și litiu, calciu și săruri alcaline (bicarbonat de sodiu 4,1792‰, de fer 0,0712, alți bicarbonați 1,2699), clorură de sodiu 1,0360. Grație acestei compoziții chimice fericite, apa Horgas se poate păstra mult timp fără a se altera; după ce a fost ținută în sticle zeci de ani, a fost pusă în circulație și a dat rezultate uimitoare. Această apă a fost medaliată în 1882 la Triest: la 1891 în Timișoara, în 1900 la Tg. Mureș, în 1907 la Sf. Gheorghe, iar în 1928 la Expoziția dela București, a Societ. de hidrologice. medicală. Apa Horgas, amestecată în părți egale cu vin ori lapte, dă o băutură plăcută, răcoritoare, calmantă. Fiind ferită de bacterii, medicii o întrebuințează cu succes ca apă de băut, în cazuri de epidemii. Umplerea sticlelor, curățirea lor, stau sub control medical și corespunde tuturor cerințelor higienice.

b) Izvorul Regele Ferdinand este pe teritoriul Societății Creditul carbonic din Covasna. Are o excelentă apă minerală de masă, care s'a aprobat a fi pusă în exploatare cu autorizațiunea Ministerului industriei și comerțului (Dir. minelor) No. 141179 din 27 Febr. 1933 și a Ministerului sănătății.

c) Izvoarele Porumbeilor, cu debit însemnat și cu o înaltă valoare terapeutică, sunt de categoria apelor bicarbonatate-cloruro-sodice. Ele sunt la o depărtare de 3 Km. de Covasna-centru, pe coasta dealului Dobromir, într'o splendidă poziție, îmbrăcată de pădurile Constanda și Iancicău și adăpostită de orice curent de vânt, dacă nu se vor mai tăia pădurile din vecinătate după cum s'a făcut în anii din urmă.

Izvoarele Porumbeilor sunt la 400 m. de fântâna porumbeilor; aceste izvoare în număr de 5 din care Izvorul Porumbeilor Nr. 1, este pentru cura internă, Nr. II, III și IV sunt pentru băi, iar Nr. V are un borviz minunat.

Inainte și după 1870, până la războiul mendial, pe terenul unde sunt astăzi izvoarele porumbeilor, era neîntrecuta „Baia Sărată de sub deal dela Izvoarele Porumbeilor“, care a fost renovată în 1927 de d-l Valentin Gotz. Drumul până la Băile și Izvoarele Porumbeilor ți'l arată un pârâiaș sărat, care în multe locuri

forfotează, dând borvisuri sărate. Acest drum te duce prin bolde aurii de grâu şi de secară, printre lanuri smărăldii de cânepă, de trifoi şi de lucernă, printre porumbişti întinse şi lanuri încântătoare, mult mai poetice, mult mai frumoase şi mai mândre ca acele din străinătate.

Izvorul Horgas.

Regiunea Horgas. Vedere generală.

Izvorui Porumbeilor No. 1.

Lume multă se îndreaptă dis-de-dimineaţă, spre băile dela Porumbei, în speranţa dobândirei sănătăţii. Izvoarele acestea – de leac – în zorii zilei, înainte ca roua dimineţei să fie ridicată, sunt cercetate de numeroase stoluri de porumbei sălbatici. După ce roua se ridică aceste izvoare sunt locuri de întâlnire a porumbiţelor domestice.

Dacă din Valea Hanco, unde sunt izvoarele, privim înălţimele, atunci munţii par aşa de departe încât ne dau împresia unor surpături, pe care se coboară pâraie, surpături reprezentate prin varietăţi deosebite de grezii şi ardezie carpatică.

Este de remarcat faptul că în regiunea unde sunt izvoarele şi băile dela Porumbei, vin atât Românii cât şi Ungurii în număr mare, pe când în regiunea Horgas vin numai Românii, iar în regiunea dela Baea sărată

a Covasnei (fost Arpad) vin Ungurii şi Săcuii. Remarcăm faptul curios că la izvoarele dela Horgas şi dela Baia sărată din Covasna nu vin porumbei, cari prin instinct ar căuta să spună cum că în regiunea dela porumbei, ar fi viitorul balnear al Covasnei.

Bătrânii satului Covasna ne spun că înainte de 1860, când nu exista captări la Horgas şi la Baea sărată, apa cea mai perfectă, cea mai gustoasă, era aceea dela izvoarele Porumbeilor. Chiar şi astăzi în timpul ernii, oamenii din satele vecine, Zabala şi Pava aduc în butoaie şi damigene apă dela Izvorul Tămăduirei, folosind-o pentru boale şi la dospitul pâinei.

Note de redacţie. Descrierea de mai sus a instituţiilor balneare şi a izvoarelor minerale este extrasă din Curierul băilor N-rile 13 din 1928 şi 11 din 1929, precum şi din „Les stations balnéaires“, lucrarea Societ. de hidrologie medicală; dar descrierca a fost complectată şi pusă la curent de D-rul Stroescu, medic al staţiunii.

Covasna medicală

Din punctul de vedere al rezultatelor tratamentului medical, Covasna este şi *climatică şi balneară.*

Aşezată la înălţimea subalpină de 560 m.; ferită de vânturile de nord prin Carpaţii Moldovei, pe coasta vestică a cărora ea poate să-şi scurgă apele aşa ca să prezinte un sol sănătos, încât este prin aceasta o localitate higienică; expusă larg la razele binefăcătoare ale soarelui dar având totuşi căldura moderată prin vecinătatea imenselor întinderi de păduri de pe munţii alăturaţi; Covasna prezintă climatul cel mai favorabil pentru întremarea forţelor, climat sănătos care contribue considerabil la excelentele rezultaţe ale tratamentului balnear.

Tratamentul balnear aplicat prin o varietate atât de mare de mijloace pe care le oferă Covasna vizitatorilor staţiunei, atât în Covasna cât şi la Voineşti, este în raport cu aceste mijloace, aşa că în această staţiune se pot vindeca un număr mare de boli.

Prin mofele.

In baea uscată a mofetei se intră îmbrăcat, iar acidul carbonic gazos pătrunde prin haine şi excită pelea, producând o căldură în organism plăcută.

Mofetele dau bune rezultate în boalele de inimă, aortă, vene şi artere. Efectele se explică prin o vasodilataţiune spre suprafaţa pelii, care uşurează munca muşchiului inimei, prin o diureză abundentă şi o transpiraţiune, ca şi cum s'ar face o baie de 39–42^{0}C.

Maladiile inimei, chiar înaintate, sunt mult ameliorate prin băile uscate de acid carbonic.

Tensiunile arteriale foarte ridicate (de ex. tensiunea maximă 23, 24; 25 şi 26 cm. luată cu aparatul Waquez–Laubry) sunt bine suportate şi ameliorate prin mofete. Cu o practică balneară de 8 ani în staţiunea Covasna, pot spune că contraindicaţiunile boalelor de inimă prin băile de ape minerale bogate în acid carbonic, sunt bine suportate prin baia de mofeţă şi, fără a exagera, pot spune că mofeta nu cunoaşte contraindicaţiuni în boalele de inimă întrucât ea e o baie tonică cardiacă.

Pacienţii cu tensiuni arteriale mult mărite şi cu boale de inimă înaintate, trebue să urmeze riguros prescripţia medicului balnear local, evitând să facă baie caldă sau rece în staţiunea Covasna; căci acestea Sunt producătoare de accidente inevitabile şi planează asupra capului lor ca sabia lui Damocle.

În mofetă, aceşti pacienţi vor sta pe bancă, luându-se precauţiunea ca gazul de acid carbonic să fie până în dreptul stomacului.

Mofetele din Covasna fiind şi radioactive, constatare făcută la faţa locului în anul 1926 de D-l Conf, Dr. Gh. Atanasiu, fac ca valoarea lor să fie ridicată la un adevărat şi preţios medicament.

Mofetele dau bune rezultate în maladii înflamatorii şi în exudate: boale de femei (ovarite, salpingite, metrite), mialgii, oftalmii reumatice, eczeme, artritism, reumatism.

Tonifică slăbirea beşicei urinare. Tulburările endocriniene în sfera genitală femenină ca: menopauza,

dismenoreia, amenoreia, sunt ameliorate în aşa grad, încât pacientelor li revine buna dispoziţiune de altă dată.

Mofetele dau rezultate excelente în boalele de nervi şi în nevroze: nevralgii, paralizii, monoplegii, hemiplegii, paralizii agitante, neurastenii, hipocondrii, atrofii musculare, isterii, în unele forme de surditate de natură nervoasă, nevritele periferice, ischias, fibrom uterin şi cancer; căci conţine radium.

In fiecare sezon distinsul confrate D-l Doctor Pitulescu din Bucureşti, specialist în boale nervoase, trimite în staţiunea Covasna nenumăraţi pacienţi spre a urma o cură numai cu băi uscate de acid carbonic, iar pacienţii sunt foarte mulţămiţi de rezultatele căpătate prin influenţa acestui preţios gaz uscat de acid carbonic, încât cu drept cuvânt mofeta este şi un tonic al sistemului nervos.

Nenumăratele observaţiuni făcute asupra gnofelelor, m'au determinat să dau la iveală un articol în această privinţă: „Influenţa mofetelor asupra sistemului nervos“, publicat în Revista de hidrologie medicală şi climatologie, numărul jubilar anul X, No. 3–4. Mai-August 1931; precum şi o lucrare „Contribuţiuni la studiul vegetativ prin mofetele dela Covasna-Băi“, publicată în Clujul Medical No. 9, 1930.

Din experienţele făcute asupra mofetelor, am constatat că, pe când temperatura aerului din afară era de 34^{0}C la soare, 26^{0}C la umbră, cea din mofetă era de 12^{0}C. Cu toate acestea, după 5 minute de şedere în mofetă, simţim o căldură în tot corpul ca şi cum am face o baie de 39–42^{0}C.

Profesorul Ilosvig dă următoarea explicaţiune: „In mofetă nu simţim căldură pentrucă în interiorul ei ar fi mai cald ca în afară, ci pentrucă gazul de acid carbonic, prin penetraţia sa asupra pielei, produce căldură, determinând reacţiuni biochimice, astfel că, prin simţurile noastre ne dăm seamă de influenţa produsă de acest gaz“.

Profesorul Kisch din Viena se exprimă astfel: „Gazul de acid carbonic din băile uscate excită simţul termic, producând o senzaţie de căldură subiectivă, ridică senzibilitatea simţului tactil, măreşte secreţiunea sudoripară şi permeabilitatea renală, făcând să crească cantitatea de urină, influenţează în bine sistemul cardiovascular şi sistemul nervos“.

Subsemnatul am constatat, cum că în mofetă unii pacienţi transpiră, pe când alţii nu. După un şir de observaţii, am ajuns la concluzia că, înainte de a intra în mofetă, trebue să facem o baie rece de apă cu acid carbonic, pentru ca pielea să fie umedă şi să nu fie acoperită cu o pătură de sudoare, ca după o bae caldă, căci pătura de sudoare reţine gazul de acid carbonic şi nu mai excită simţul tactil, termic şi sudoripar.

Pentru că la pacienţii cu boale cardiace înaintate, băile reci ori calde sunt contraindicate, se recomandă ca aceşti pacienţi să locuiască aproape de mofetă şi înainte de a face baea de mofetă, să facă la domiciliul lor, pe tot corpul un lavaj cu un burete umed.

Prin băi lichide.

Băile cu acid carbonic calde dau frumoase rezultate în boalele de inimă puţin înaintate, în arterioscleroză, hipertensiune arterială moderată, slăbirea miocardului, angină de piept, aortita, ateromul, reumatismul cu localizări cardiace, insuficienţa mitrală, astmul şi dispneia cardiacă.

* **

Băile reci de acid carbonic, ca Balta Dracului din Piaţa mare, Baea Grigore Pânzaru depe terenul Societăţii Creditul carbonifer, fortifică organismul după convalescenţa boalelor grave; regenerează sângele după boli infecţioase şi dau bune rezultate în amemii, cloroză, reumatism şi debilitatea sistemului nervos. Băile reci sus amintite depun şi nămol terapeutic care ridică importanţa unei băi simple de acid carbonic. Inainte de baea de mofetă, se va lua o bae rece, în felul arătat mai sus şi cu recomandaţia medicului.

Băile sărate sunt recomandate in bolile de femei, reumatismul fără localizări la inimă, limfatism, scleroză, gută.

Prin tratamentul intern cu ape minerale.

1. Apele din izvoarele staţiunei pentru cura internă sunt limpezi, puţin sărate şi cu gust pişcător. Radioactivitatea cea mai mare o are Izvorul Horgas; apa lui se bea în pahare de câte 200 gr. Numărul paharelor variază dela 1–4 pe zi, repartizate după necesitate. Această apă a fost clinic şi în laborator experimentată de Institutul balnear universitar din Bucureşti. Iată ce spune:

„Apa din Covasna (Izvorul Horgas) stimulează secreţiunea gastrică cantitativ şi calitativ prin acidul carbonic pe care'l conţine; exercită prin acelaș meca-nism și prin mica cantitate de magneziu, o acţiune uşor laxativă."

Izvorul „Horgas" este indicat în: boale de stomac: hiposecreţiunea gastrică, dispepsia, convalescenţa prelungită și atonia stomacală. Boale de ficat: litiaza biliară, unde avem nevoie de Trepaos al căilor biliare: apa Horgas convine de minune, când litiaza biliară este însoțită de hiposecreţiune gastrică; congestiunea ficatului; icter (gălbinare); colecistită; colica hepatică, după operaţiuni făcute pentru piatra de ficat: „cantitatea de bicarbonat pe care o conţine acest izvor exercită o acţiune utilă asupra metabolismului lipoizilor, asupra excesului de colesterină din sânge". Boale de piele: furunculoza, exzema, urticaria; acţiunea sa se explică prin fenomene de anafilaxie. Boale de nutriţiune: guta, diateza urică, artritizm.

2. Izvorul Porumbeilor din Valea Hanco:

Izvorul Porumbeilor Nr. 1 este indicat în boalele de rinichi, colici nefretice, piatră la rinichi, cislita cronică. Această apă este pusă în comerţ sub numele de Izvorul „Porumbelul Naturalis Covasna".

Izvorul Porumbelul No. 2 este indicat în: constipaţiile obezilor, litiazei biliare și a cardiacilor. Dă rezultate bune în congestiile cerebrale, hemoroizii, diabet, căci conţine 10 gr. de bicarbonat de sodiu la un litru de ap. ăMedicii o recomandă în locul apelor purgative amare. Acest izvor este o apă puternică mineralizată căci la un litru de apă conţine 16 gr. 7093 săruri din care, pe lângă bicarbonaţi de sodiu 10,0957 la‰, conţine bicarbonat de litiu 0.0189‰; mai conţine iodură de sodiu 0,0225 și acid carbonic liber 0,8970.

3. Izvorul sărat Nr. 1 din Covasna, este indicat în gastritele acide, ulcerul stomacal şi hiperaciditatea stomacală.

4. Izvorul Csutak din Voineşti, Piaţa General Averescu, este indicat în anemie, albuminurie, debilitate, litiază urică, gastro-enterite, entero-colite. Poate servi și ca apă de masă.

5. Izvorul Veres din Covasna, este indicat în boalele cronice de stomac şi cele de ficat: în colici nefretice, gută, diabet gutos. Prin proporţia crescută de bioxid de carbon, această apă este foarte indicată ca o băutură răcoritoare, în felul borvisului, deci ca apă de masă aperitivă și digestivă.

6. Izvorul Regele Ferdinand 1, depe teritoriul Creditului carbonic, este indicat și recomandat ca apă minerală de masă, fiind digestivă și aperitivă.

7. Borvisurile din Covasna sunt excelente ape de masă, prin faptul că conţin mari cantităţi de acid carbonic, mărind pofta de mâncare și înlesnind digestiunea.

Dr. Vasile Stroescu
Medicul balneolog al staţiunii

COVASNA ȘI STRĂINĂTATEA

Extras dintr'un articol de Smara, publicat în Curierul băilor.

La o depărtare de 60 km. de Braşov, între ramificaţiunile muntelui Kopacz (Pleşuvul) şi Pilis (Mărunţişul). împăduriți cu brazi de silvicultorii din trecut, se află vechile băi Covasna, ferite de curenţi şi pline de bogăţii minerale, ca la nici o altă staţiune balneo-climatică din Europa. Covasna este caracteristică mai ales prin extraordinara cantitate de acid carbonic ce emană aci şi în împrejurimi. Toate fântânile cu apă de băut fierb cu putere ca nişte căldări uriaşe, din cauza gazului ce ese din profunzimi. Pivniţele – mai ales pe timpul umed – sunt pline cu acid carbonic în aşa măsură încât unele din ele sunt imposibile de întrebuințat în timpul descris. Chiar apa Covasnei, care trece prin staţiunea balneară, forfoteşte, eşind la suprafaţă băşici de acid carbonic. Hotărât, localitatea Covasna este în faza post vulcanică mofetariană.

Acest acid-carbonic, în unire cu multe: elemente chimico-minerale, fac din băile sus numite un adovărat „Izvor al tămăduirii“, unde lumea vine ca la o minune să-şi găsească sănătatea şi să-şi lepede cârjile pe care-şi sprijineau suferinţele. Aci, în locul unui lux exorbitant, domneşte o linişte patriarhală, un aer parfumat de florile văilor Kètag, Mişcău, Valea Cetăţii, Dobromir, Cereiu, precum şi văile dela Voineşti, Horgas şi Valea Hanco cu Izvoarele Porumbeilor.

Bogăţiile acestea nu le au străinii şi totuşi ei adună picătură cu picătură orice apă minerală, o înbibează cu medicamente şi lumea noastră să duce la Nauheim, Saint–Nectaire, Royat, etc, fie din fanfaronadă, fie din ignorană că nu cunosc comorile pământului nostru strămoşesc, unde totul e dătător de viaţă şi de poezie.

Cura la Covasna şi-o pot face pacienţii în tihnă, aci nefiind ca aiurea nebunia petrecerilor şi ea costând foarte eftin – în comparaţie cu ceea ce costă la alte staţiuni balneare. Pentru mâncare e piaţa plină cu toate. Sâmbăta e bâlciu în care ţăranii vând zarzavaturi, târgoveţii şi marchidanii vând postavuri şi abă, fabricate la Voineşti unde această industrie e în mâna femeilor.

Cine merge la Covasna, să nu uile a vizita vecinătăţile.

Ce spectacol unic, ce minuni a pus cel a tot puternic în ţara noastră.

Şi noi... tot ne mai rupem pungile în străinătate. Români, lăsaţi Elveţia cu Alpii ei!... Cunoaşteţi-vă sublima Ţară.

Covasna industrială

EXPLOTARILE MINERALE ALE ACIDULUI CARBONIC NATURAL, APE MINERALE, BĂI RECI, BĂI USCATE, ETC.

Intreprinderea soc. Creditul carbonic Bucureşti–Covasna

Referinţă de Dr. Stroescu, medic al localității, şi Pânzariu, director al exploatării de acid carbonic.

De câţiva ani Covasna, staţiune balneo-climatică, începe să ia un avânt în domeniul ei balnear, miner şi climatic.

Pe lângă bogatele ape minerale şi acidul carbonic liber, care emană din abondenţă, Covasna, graţie Soc. Creditul carbonic cu sediul în Bucureşti, a căpătat un sprijin puternic dela această soc. care, în localitatea Covasna, a creiat o întreprindere ce pune în valoare, prin exploatare şi comercializare, zăcămintele care de sute de ani se întrebuinţează în mod primitiv, iar acidul carbonic, de o mare importanţă, până acum se pierdea în aer prin emanaţiune. Societatea, amintită mai sus, pentru a remedia această stare de lucruri, a instalat în anul 1929 o fabrică de culegerea acidului carbonic natural.

Gazele de acid carbonic sunt captate şi depozitate într'un gazometru, apoi trecute într'un compresor care le transformă în stare lichidă la presiunea de 60–70 atm. şi temperatura 80 gr. Acidul carbonic lichefiat se depozitează în tuburi de oţel în care se introduce printr'un ventil, care serveşte şi la descărcarea tubului. Acidul se măsoară în kg.; 55 cm. cubi de gaze (acid carbonic), dacă se lichefiază, are greutate de un kilogram.

Covasna. Direcţia Creditului carbonic.

Societ. Creditul carbonic. Interiorul fabricei de acid carbonic.

Acidul carbonic în cea mai mare parte este întrebuinţat la fabricarea apei gazoasă (sifoane).

Cu ajutorul unui aparat, acidul carbonic se amestecă cu apă la 8–10 atm. şi, cu această presiune e introdus în sticle de sifon.

În această localitate se lucrează un sifon excelent; în loc de apă dulce, se întrebuinţează apă minerală, ce se amestecă cu acid carbonic natural.

Pe lângă apele minerale alcaline, iodurate, sărate, etc. într'un cuvânt medicamentoase, toate acestea se întrebuințează ca apă de cură, pe motivul că modifică spre normalizare secreția gastrică, biliară, pancreatică, intestinală, etc. Acolo unde nu se găseşte ape minerale cu preţuri reduse, este recomandabil să se întrebuinţeze acidul carbonic natural din Covasna, care e cu mult mai preferabil de cât acidurile artificiale care se obțin pe cale chimicală.

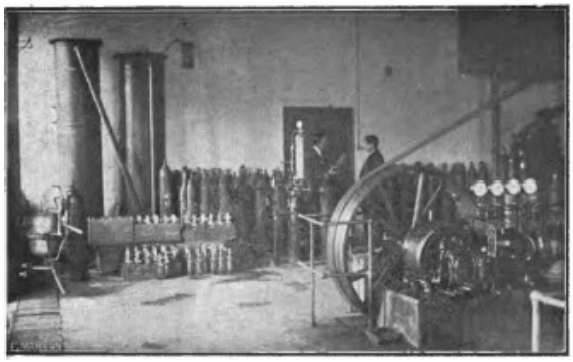

Societ. Creditul carbonic. Interiorul fabricei de acid carbonic.

Staţiunea Covastia pune spre comercializare acidul carbonic natural pentru a fi întrebuințat la fabricarea sifoanelor, care la gust este asemănător cu borvisul pus în sticle, ori cu aşa numitele „ape de cristal".

Recomandăm fabricanților de sifoane să se aprovizioneze cu tuburi de acid carboric natural din Covasna, care sunt recomandabile din punct de vedere igienic şi al sănătăţii publice.

Publicul are de datorie să pretindă fabricanților. de sifoane să întrebuințeze numai acid carbonic natural, căci ce-i natural este şi sănătos; iar nu acid carbonic din borhoturi sau preparate cu acid sulfuric.

Zăcămintele acestei localități au fost studiate din punct de vedere geologic, de D-l Prof. Protescu şi analitic de D-l prof. chimist Atanasiu, ambii din Bucureşti; în urma cărora s'a autorizat exploatarea, găsind cele mai puternice emanațiuni pe terenul Soc. Creditul carbonic, fosta proprietate a căpitanului Deak, unde de sute de ani a existat o baie minerală rece şi cu nămol.

In 1931–1932 s'au mai făcut noi studii geologice de către D-l inginer de mine Mihăilescu și D-l geolog Preda care, prin lucrări şi studii speciale, au găsit cea mai principală poartă minieră.

Calculele făcute de primul geolog şi chimist constată că, pe circa două hectare întindere, se emană acid carbonic liber anual circa 6.800.000 metri cubi.

Dacă s'ar capta toate aceste gaze şi s'ar transforma în kgr., ar rezulta circa 12.000.000 kgr. acid carbonic, In toată țara cel mai mare consum ce s'a putut înregistra până în ultimii ani a fost de 1.200.000 kg. deci abia 10% din acidul care se găseşte într'o mică parte a Covasnei.

In cursul anului 1933 Soc. Creditul carbonic a renovat baia minerală rece cu nămol; renovarea constă în aranjamentul bazinului, cu pereții de beton; în jurul bazinului o plajă de nisip, expusă la soare şi ferită de curenții de aier.

In apropierea acestei băi, s'a edificat o bae uscată de acid carbonic matural, care ridică importanța unei băi mineralizate prin aceea că deschide porii, iar schimburile în nutriținne sunt intensificate prin actul transpiraţiunii. Numai în aceste cazuri condiționate, baea uscată de acid lucrează ca o adevărată bae terapeutică dacă, imediat după baea rece mineralizată, urmează baea de acid (Mofeta). Astfel s'au putut construi alăturea 2 băi care se complectează: lichidă și gazoasă.

COVASNA INDUSTRIALĂ ŞI TURISMUL UŞOR

Comandăul

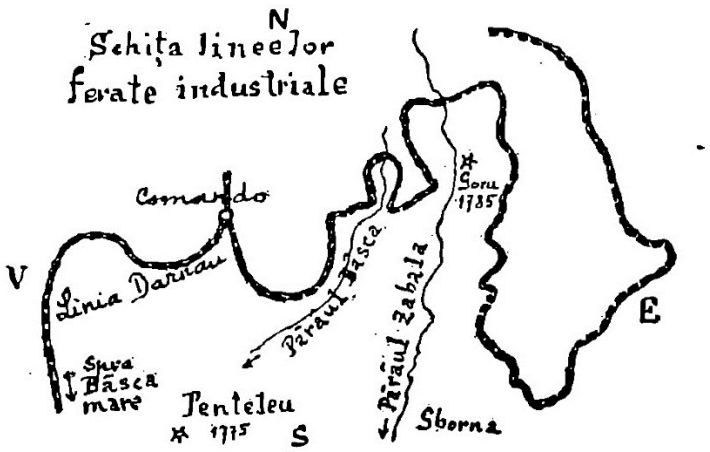

Comandău. Schița liniilor ferate industriale

De regulă vizilatorii staţiunilor balneare nu sunt turişti de forţă, iar dacă excepţional între ei se găsesc asemenea turişti, prevalează asupra lor dorința vindecării racilei pentru care au venit să se trateze în staţiune, asupra dorinţei mari de a face turism în regiune. Dacă însă turismul practicat în vecinătatea staţiunei nu cere timp îndelungat şi nici sforţări mări, la el se asociază și cei care nu sunt de fapt turişti ci numai simpli vizitatori ai staţiunii. Când lângă o staţiune balneară se găsește o asemenea regiune de turism ușor, staţiunea este în câştig căci constitue o atracţiune pentru ea.

Funicularul de jos al fabricei de cherestea Ardeleana din Covasna

Transportul vagonului încărcat pe platforma funicularului.

In asemenea condiţii se găseşte Covasna, cu regiunea turistică aflată lângă ca numită Comandău.

Această regiune se întinde peste tot latul Carpaților orientali care despart vechiul Regat de Transilvania între județele Putna, Trei Scaune şi Buzău. Numele îi vine dela un vechiu fost post (Comanda) de grăniceri, care se găsea pe vechia frontieră înainte de războiu.

Astăzi Comandăul este o localitate centrală a regiunei, 2000 locuitori, așezată pe un platou între piscuri, de curând recunoscută ca comună, locuinți în paiantă de lemn (ca la munte), lângă piscul Laur (1272 m. allitudine), reședința a unei mari întreprinderi de cherestea (Societatea Ardeleana), care-și întinde căile ferate industriale de munte penru exploatarea pădurilor, pe o distanţă de 197 Km și 5 Km de linie normală pe valea Covasnei. Graţie acestor linii și mai ales bunăvoinței D-lor Staines, director şi Balcany, inginer dela exploatare, turismul devine foarte uşor, dacă turiştii sunt admişi a se servi de liniile industriale şi mai ales de automobilele speciale pe acele linii (grupuri numai de cel mult 6 persoane).

Vedere a liniei ferate industriale lângă piscul Goru.

Pentru a ajunge la Comandău, care este un punct central, ori ce turist ia trenul industrial care pleacă chiar de lângă gara Covasna. După ce intră în munţi (o distanţă de peste 8 Km), trebuia, cu un dispositiv funicular lung de 1260 m. să se ridice pe un singur vagon cu 300 m. mai sus. Scoborărea la întoarcere era și mai grea, căci vagonul trebuia să fie încărcat cu cherestea pentru a face contraponderea necesară la scoborât.

Vedere a liniei Paişele, spre Năruja.

Pentru a ocoli acest punct greu, Societatea Ardeleană a dispus, prin D-l Gabor Dezideriu, directorul general forestier, ca, alăturea de funicularul arătat, să se construiască, pentru turişti și vizitatorii stațiunii Covasna, o alee în serpentine care, din 200 în 200 m., prezintă câte o bancă de odihnă. Pe viitor Societatea nu va mai permite urcarea acestei înălțimi cu funicularul, ci numai pe serpentine. Călătoria pe trenul Societăţii până la funicular și apoi din sus de funicular mai departe, în munți, va fi permisă ca şi în trecut.

Deja până la acest funicular, linia ferată trece pe lângă localităţi care ne interesează, căci au ape minarale cu mici instalaţii, ca Izvoarele porumbeilor, Izvorul Horgas, asupra cărora nu revenim aci pentru că au fost deja descrise mai ‘nainte în acest volum.

Dar, după suirea vagonului pe funicular şi [ormarea unui tren de munle cu alte vagoane suite deja goale, încep a se perinda înaintea ochilor, din trenul care alunecă mai mult pe coastele dealurilor, frumuseţile pitoreşti ale regiunii.

Comandău. Casinoul.

Ajungând cam peste o oră la Comandău, după ce ni-am asigurat de camere excelente şi foarte curate la Cazinoul condus de D-l Lichtenstein (restaurant, cinema, radio), ne restaurăm forţele cu un bun dejun, şi ne

Funicularul Naruja No. 1, la altit. de 1500 m.

adresăm rugămintea Direcţiei să ne uşureze vizitarea mai repede a regiunei, cu automobilul depe liniile ferate, concesiune care, bine înţeles, se acordă mai greu faţă cu necesităţile serviciului. Dar deja excursia până la Comandău (care se face cu deplină libertate a suirei pe tren şi fără nici o plată, pentru a se evita despăgubirile în caz de accident, extrem de rar din cauza siguranţei liniei) este o plăcere şi mulţi se rezumă la ea. Curiosul însă şi iubitorul de senzaţional şi de orizonturi noi, dacă are timp, poate face turism pe jos, preferindu-se potecile bătute în lungul liniilor ferate, care se găsesc tot timpul pe culmi sau pe costişe, cu vederi cât se poate de întinse în munţi.

Pentru aceasta trebue studiată harta regiunii (la Direcţia exploatării). Dela Comandău pleacă două linii ferate, una care merge spre est, pătrunzând în munţii jud. Putna, alta spre vest-sud, pătrunzând în jud. Buzău. Aceste linii alcătuesc în mersul lor contorsiuni foarte mari datorite negreşit necesităţilor de exploatare, dar mai ales necesitate pentru trecerea liniei depe un munte pe altul, ceea ce totuşi nu a putut evita construirea de noi funiculare, acolo unde linia trebue să escaladeze noi munţi (a se vedea figurile).

Linia spre jud. Buzău, neîntîmpinând dificultăţi mari de teren, face numai două curbe spre sud-vest, formează o nouă mică localitate cu fabrici şi căsuţe (Darnău, de unde linia se zice: spre Darnău), şi apoi spre Bâsca mare, găseşte părăul Nehoiaşul, cu exploatarea forestieră fostă Götz. Această linie păstrează amintirile luptelor eroice: din războiul mondial şi este dominată spre sud-est de muntele Penteleul (1775 m.).

Dar linia cea mai pitorească este acea zisă a Narujei, pentru că este cea mai lungă, cea mai întortocheată

…… lipsă paginile 66–67 ……..

splendidă şi chiar ape minerale ca acelea dela Fântâna Budös (Budöskut), la altitudinea de 1665 m.

Alt funicular la Şiclău

Ne temeam că frumusețea turismului va avea mult de suferit din cauza exploatării pădurilor de brad (17%), stejar (13%) şi fag (70%). Am constatat că exploatarea dispunând de păduri imense, face replantații care cresc; astfel e timpul, în cursul zecilor de ani, să se reîntoarcă cu exploatarea pe unde a mai fost deja, încât aci nu am văzut devastările enorme – cimitirul pădurilor – dela alte exploatări care distrug fără milă cu totul îrumuseţile naturei.

Fabrica este una din cele mai mari întreprinderi forestiere ale ţărei.

In anul de criză financiară 1932 a vândut material de cherestea în valoare de 60 milioane lei.

Gen. Dr. Vicol

(Curierul băilor, No. 2 din 1932)

COVASNA TURISTICĂ PRIN VECINĂTĂŢI ŞI ARHEOLOGICĂ

Sf. Gheorghe

Sf. Gheorghe. Muzăul naţional săcuesc.

Sf. Gheorghe este capitala jud. Trei Scaune. Oraş frumos, aşezat pe valea largă a Oltului, aproape de cotitura pe care o face acesta spre vest, pentruca, strecurându-se pe sub masivul dealurilor unde se găseşte staţiunea balneară Vâlcele, să se îndrepteze spre nord şi să se angajeze în defileul care începe dela Feldioara Orașul are 11.000 locuitori.

Sf. Gheorghe. Tribunalul.

Sf. Gheorghe merită să fie vizitat, pentrucă are un număr însemnat de instituţii. Aşa începem prin Prefectura judeţului, un spital cu 120 paturi, Tribunalul Treiscaune, Centrul ofițeresc de instrucție, Școala normală de fete, Liceul reformat Miko, Gimnazul de băieți, Banca cooperatistă „Progresul“, Policlinica, Cinema orăşenesc, Societatea „Astra“, Tipografia „Patria“, 2 gimnazii de fete, din care wnul românesc şi altul reformat.

Sf. Gheorghe. Gimnaziul român de băeți.

Din clădiri vechi: Biserica reformată, zidită în stil gotic.

Se pot vizita fabricele de ţesătorie casnică, fabrica de tutun şi muzeul săcuesc care este foarte însemnat din punctul de vedere al rarelor colecţii săcueşti (obiecte casnice, industrie etc), material preistoric şi istoric; secţiuni de: botanică, zoologie, geologie şi numismatică.

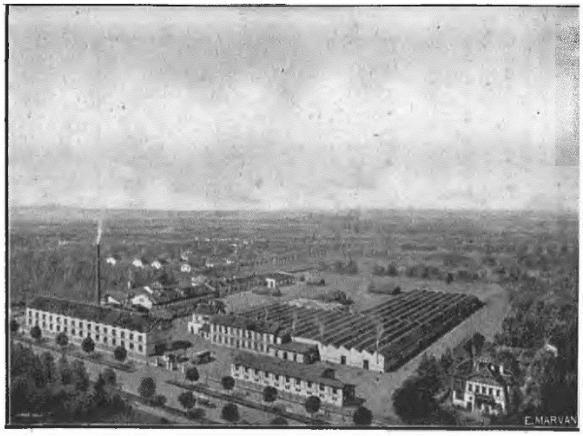

Sf. Gheorghe. Fabrica de ţesătorie şi industrie casnică Henry Klunger

Poziţiunea geografică a oraşului Sf. Gheorghe destină această comună pentru o situaţie care din ce în ce se va desvolta mai mult. In adevăr numai privind aşa zisul Cadrilater balnear; al cărui schiţă urmează mai încolo în prezentul volum, se poate vedea că prin Sf. Gheorghe trece linia ferată principală care, plecând dela Braşov, prin valea superioară a Oltului leagă sudul Transilvaniei cu valea superioară a Mureşului, cale nu numai industrială, dar trecând prin o serie de localităţi balneare ca Malnaş-băi, Tuşnad-băi, mai sus Jigodin, Mercurea Ciucului, etc.

Iar spre Est pleacă spre răsărit linia ferată Breţcu, linie foarte industrială, care duce şi la Covasna, cu trenuri plecate direct din Braşov.

Insuşi Sf. Gheorghe posedă o mică staţiune balneară în munţi, anume Sugaşul.

Sf. Gheorghe. Internatul de fete Mikó.

Târgul Săcuesc

Tg. Săcuesc este aşezare urbană a unei populaţiuni de 5.200 locuitori, în absolută majoritate compusă din Săcui.

Oraşul este situat în centrul geometric al basinului superior din câmpia judeţului, înconjurat în formă de inel de munţii Carpaţilor. Oraşul Tg. Săcuesc este reşedinţa vechiului scaun săcuesc „Khezdi“, aproape de pasul istoric Oituz; el este un centru comercial şi industrial, în care calitate întreţinea în limpurile vechi strânse legături comerciale cu Moldova.

Clădit într'un stil architectonic unic în felul său, cu străzile sale în formă de curţi, el este zidit pe locul unde era clădit 2000 de ani în urmă oraşul roman numit „Praetoria Augusta“.

Târgul Săcuesc. Spitalul.

Instituţiunile sale sunt, pe lângă cele trei biserici ale confesiunilor: reformată, romano–catolică şi română ortodoxă, cea din urmă clădită în anul 1740 şi reînviată credincios, din cauza săcuizării lor –, spitalul public modern, instalat cu un frumos parc, azilul de bătrîni, azilul de orfani, cazarma – de prezent goală –, gimnaziul de stat pentru fete, un model de şcoală, şcoala normală minoritară şi abatorul comunal – operă românească de curând construită.

La o distanţă de 4 km. se găseşte comuna Sânzieni, cu ruinele castrului regal de odinioară numit „Szentlelek“ spre vest se găseşte celălalt castru numit „Bálványosvár“ Bolovănar. Aceste două castre serveau de apărare contra năvălirilor barbarilor şi erau situate la intrarea în șesul Treiscaunelor.

La poalele celui de al doilea castru se găseşte staţiunea balneară „Csiszár“ şi „Transilvania“, cu izvoarele lor carbogazoase, sulfuroase şi cloruro-sodice, şi multiple izvoare de borviz feruginos.

Depe dealul care stăpâneşte comuna, numit „Perkö“, călătorul are o admirabilă privelişte asupra întregului basin.

Pe teritoriul oraşului Târgul Săcuesc se găseşte staţiunea balneară – de interes local – „Fortyogo“, cu o instalaţiune formată dintr'un basin liber, cu plajă şi un stabiliment cu cabine pentru băi calde. Apa, e carbogazoasă, feruginoasă, sulfuroasă şi cu câteva izvoare de borvis.

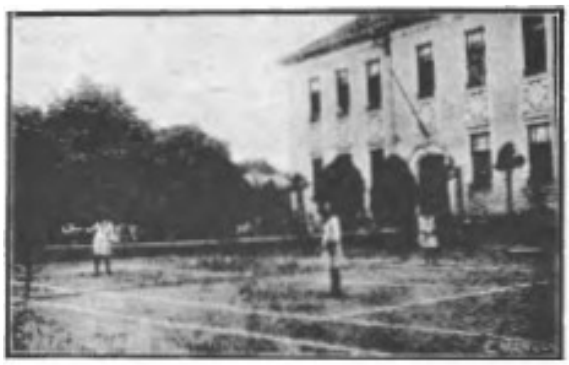

Tg. Săcuesc. Gimnaziul de stat pentru fete.

Caracterul comercial şi industrial al T-gului Săcuese este dovedit şi prin numărul mare de şosele care ies din acest oraş, şi anume 5, care se ramifică în direcţiuni deosebite: una merge spre nord, în ţinutul Cason (numele Cason este o schimbare greşită a românescului „Caşin“, la care ar trebui să se revină); alta către sud, spre staţiunea balneară Covasna; a treia spre est către Breţcu şi trecătoarea Oituz (drumul urmat la intrarea Div. 8 în Transilvania). Celelalte 2 drumuri duc: spre vest, prin cetatea Bálványos către Toria (la 1000 m. înălţime) şi spre sud-vest, la Cernat-Macşa.

Breţcu

Linia ferată care, plecând dela Braşov, trece pela Covasna, se termină la Breţcu, care este a 11 staţiune

dela Covasna. Breţcu e o comună veche românească; Românii s'au aşezat aici ca grăniceri.

Breţcu are importanţă turistică şi istorică. Turistică, pentru că prin el trece şoseaua care, suindu-se în spirală până la vârful Magyarosului, se scoboară prin lungul şi strâmtul defileu al Oituzului, pentru a eşi pe valea Trotuşului, în Moldova, la Oneşti.

Istorică, pentru că în regiunea acestui defileu şi a celor alăturate, au fost luptele cele mai crâncene ale Românilor, în 1916–18, pentru apărarea vechei frontieri. Cine cunoaşte istoria războiului nostru, recunoaşte locurile sfinte şi vede astăzi urmările.

Breţcu este uşor de vizitat cu trenul, în 1½ oră. El posedă o mare fabrică de cherestea, la Oituz.

In comuna Breţcu e un castru roman. În acest castru a fost pe vremuri reşedinţa Cohortei I Augustanorum şi Cohortei Hispanorum, după cum se constată şi reesă din inscripţiunile depe cărămizi găsite prin săpături făcute de către arheologii maghiari şi români; ceea ce este o dovadă vie de romanitatea acestei regiuni.

La Aquas Herculi sacras (Băile Herculane) s'au găsit cărămizi şi petre tot cu inscripţiuni de „Cohors Hispanorum“, ca la castrul din Breţcu, cu toate că la Băile romane dela Hercules era legiunea VII romană.

La 1426 Impăratul Sigismund a recunoscut drepturile şi datoriile locuitorilor din Breţcu, ce constau în a conduce delegaţii Impăratului, mai târziu a Principilor Ardeleni, pe valea Trotuşului până în Moldova, iar la reîntoarcere până la Tg. Săcuesc.

In anul 1466, Regele Matei Corvin trece prin Breţcu–Oituz în Moldova şi se reîntoarce cu o rană grea, căpătată în lupta dela Baea cu Ştefan cel Mare, Domnitorul Moldovei.

In anul 1550, Domnitorul Moldovei Iliaş Vodă, fiul lui Petru Rareş, vine în Transilvania prin Oituz–Breţcu în ajutorul Isabelei.

In 1576 Ștefan Batori trece prin pasul Breţcu–Oituz pentru a ocupa tronul polonez.

In anul 1637, George Racoți întăreşte trecătoarea Oituz şi clădeşte cetatea numită „Cetatea Racoți“.

In anul 1600, Mihai Viteazul, Domnul Munteniei, trece în Ardeal prin pasul Buzăului şi devenind a tot puternic în Ardeal, trece tot în acel an prin trecătoarea Breţcu–Oituz în Moldova, pe care o cucereşte. Eremia Movilă, Domnul Moldovei, neputându-i opune rezistenţă serioasă, trupele Voevodului Mihai intrară în Iaşi şi Suceava, iar Polonii, care căutau să dea ajutor lui Eremia Movilă, se retrag în Cetatea Hotin, pe care Mihai o ia.

Graţie trecătoarei Breţcu–Oiluz, Mihai Viteazul pentru întâia dată uni într'un singur mănunchiu: Muntenia, Ardealul şi Moldova, din care cauză, din punct de vedere istoric, trecătoarea Breţcu–Oituz este de cea mai mare importanţă în Istoria Românilor

Zăbala.

La 6 km. de Covasna, se află comuna Zăbala, cu o populaţiune de 2800 locuitori. In Zăbala e un splendid Castel al Contelui Mikes Armin. Castelul este înconjurat de un întins parc de 77 pogoane. In continuare, spre răsărit, e un domeniu de vânătoare al Statului român (urşi şi porci mistreți). Parcul are un lac – alimentat de rîuri – în care castelul se oglindeşte.

La o distanţă de 12 km. de Covasna, pe şoseaua spre Târgul Secuesc, în comuna Imeni se află castelul şi proprietatea Domnului Ionel C. Ioanidu. Castelul şi parcul, cu plantaţiuni de meri şi arbori fructiferi selecţionaţi, se găsesc în mijlocul unei păduri de brazi. Acest castel, fostă proprietatea Gereb, a fost renovat şi înfrumuseţat de actualul proprietar, în anul 1928, şi este astăzi una din clădirile interesante din judeţul Treiscaune.

In hallul castelului se află o frumoasă colecţie de coarne de cerbi din regiune. Sufrageria este mobilată în stil vechi săcuesc, cu mobile şi olărie antice, cumpărate din muzee şi colecţionate de Domnul I. Ioanidu.

In parcul proprietăţei se găsesc crescătoriile model de găini din rasele Leghorn şi Rhode Island, de epuri de casă rasa Cincila, de gâşte de Emden, rațe Khaaki–Champbell, etc. numit „Ferma Elsa“. Amenajările şi

construcţiunile ei sunt făcute după modelul american, astfel că este socotită ca una din fermele importante din ţară.

Proprietatea Domnului Ionel C. loanidu, este la 200 metri de gara Imeni, de pe linia Braşov-Breţcu.

Zăbala. Castelul Gr. Mikes Armin

Imeni

Castelul, muzeul şi ferma.

Ghelinţa

Descriere de Preotul Ion Boteiu, fost paroh al Bisericei din această comună.

Din punct de vedere istoric şi turistic, dela Covasna spre nord, la distanţa de 14 km., vizitatorii pot găsi comuna mare şi fruntaşă Ghelinţa, care este înconjurată în formă de potcoavă de rămăşiţele pădurilor ce se desprind din pădurile munţilor Putnei. Această localitate, pe vremea înainte de 1700, era locuită numai de Români în număr de peste 450 suflete şi cari singurii îşi aveau biserica în partea numită astăzi Felszeg–Saladăr.

Cu vitregia „timpurilor aceşti români au început să dispară şi să-şi uite limba strămoşească, maghiarizându-se complect. Tot aşa şi localul sfânt a ajuns în stăpânire maghiară şi astăzi este numit, „Biserica lui Arpad".

Doveditor despre cele afirmate cum că Biserica din Ghelinţa este greco–catolică, este şi scriitorul ungur Kos Károly care, în tratatul său „Erdély Kulturtörténeti Vazlat[1], Cluj, 1929“, la pagina 48, arată în desemn fidel fundamentul Bisericei din Ghelinţa, care este clădit în felul confesiunii greco–catolice. Tot acest autor, la finele cărţii, în fotografia No. 14, dă fidel Biserica în întregime, şi el singur arată că este edificată în secolul al XV şi că a fost restaurată în secolul al XVIII şi, ca proprietari, aminteşte pe Săcuii greco–catolici

[1] Schiţă despre Istoria culturală din Ardeal.

unguri.

Ghelinţa. Biserica.

Interior din Biserica dela Ghelinţă.

In legătură cu Biserica din Ghelinţa, D-l prof. universitar Silviu Dragomir a publicat, în Universul No, 81 din 23 Martie 1932, un foarte apreciat articol în care se găsește o fotografie din pictura fresco depe pereţii acelei Biserici. Este de dorit ca turiştii şi vizitatorii Băilor Covasna în număr cât mai mare să străbată până la Ghelinţa ca ei, cu ochii lor, să vadă o adevărată artă din vremurile de demult; căci în timpurile din urmă pictura artistică fresco, de o valoare netăgăduită, a fost astupată cu tencuială groasă ca să dispară urmele originii.

In timpul ultimii renovații, făcută în anul 1932, prin săpături la fundament, s'a descoperit fundamentul care arată întru toate origina Bisericei noastre ortodoxă creştină şi tot atumci tencuiala a fost înlăturată depe pereți, rămânând pictura fresco așa cum a fost.

Biserica din Ghelinţa este cel mai însemnat monument istoric din Săcuime.

Din punctul de vedere turistic, Ghelinţa are importanță prin aceea că e înconjurată de munţi înalți şi frumoși acoperiți cu păduri de brad, Se poate lua legătura cu vechiul Regat, pe drumul de munte dela Ghelinţa–Zernea–Bonyo–Astag–Hertani, scoborându-ne pe apa Putnei. Pe Astag–Hertani se pot vedea ruinele vechii cetăți „Cetatea Plăieşilor“. Doritorii de vânătoare pot găsi urși de o frumusețe și de o mărime cum rar se mai găsesc în părțile altor munţi.

Reproducem, după ziarul Universul, fotografia frescei despre care 'am scris sus, precum și alte trei fotografii referitoare la această Biserică.

Biserica Ghelinţa. Interior.

Frescă pe zidul intern al Bisericei.

Alte vecinătăţi importante

Transilvania întreagă este o regiune de vizitat. Valea Oltului, pe lângă frumusețea sa superioară, prezintă o mare importanţă balneară. In adevăr pe această vale, pe coastele ei și în vecinătăţi, natura (și revoluţia geologică) a așezat regiunea bogatelor izvoare cu acid carbonic atât de variate încât nici o țară din lume nu posedă asemenea bogăţie. Covasna nu este decât un inel din acest mare lanţ, în care se numeră mai sus staţiunile Vatra Dornei şi Borsecul, apoi Tușnad, Malnăș, Vâlcele, Zizin, pentru a nu cita decât pe cele mai importante şi fără a cuprinde numeroasele izvoare cu ape minerale de masă.

Dar acestea ies din cadrul Călăuzei moastre.

Relativ la arheologia regiunii

Partea arheologică din această lucrare, de până aci şi cea care urmează, revăzută la fața locului de D-rul Stroescu, a fost alcătuită cu ajutorul următoarei bibliografii:

Csutak Vilmos: Emlékkönyv a Székely Nemzeti Muzeum, ötvenéves Jubileumara. (Carte comemora-

tivă a muzeului naţional săcuesc, cu ocazia jubileului de 50 ani).

I. Andrieşescu: Evoluţia studiilor de arheologie din ultimele decenii în România.

Al. Tzigara-Samurcaş: Contribuţie la istoricul muzeului săcuesc.

Csifö Salamon: Haromszékvarmegye (Judeţul Treiscaune).

Orbán Balázs: Szekelyföld leirasa. (Descrierea pământului săcuesc).

Potsa Iozsef: Hdsromszékvărmegye, Emlékkânyv millenniumra. (Carte comemorativă milenară din Judeţul Treiscaune).

Gyárfás Gyözö: Haromszékvármgye (Jud. Treiscaune).

CASTELE ŞI LEGENDE
DIN COVASNA–BĂI ŞI JUR (jud. Treiscaune)

de Dr. Vasile Stroescu, medic balneolog

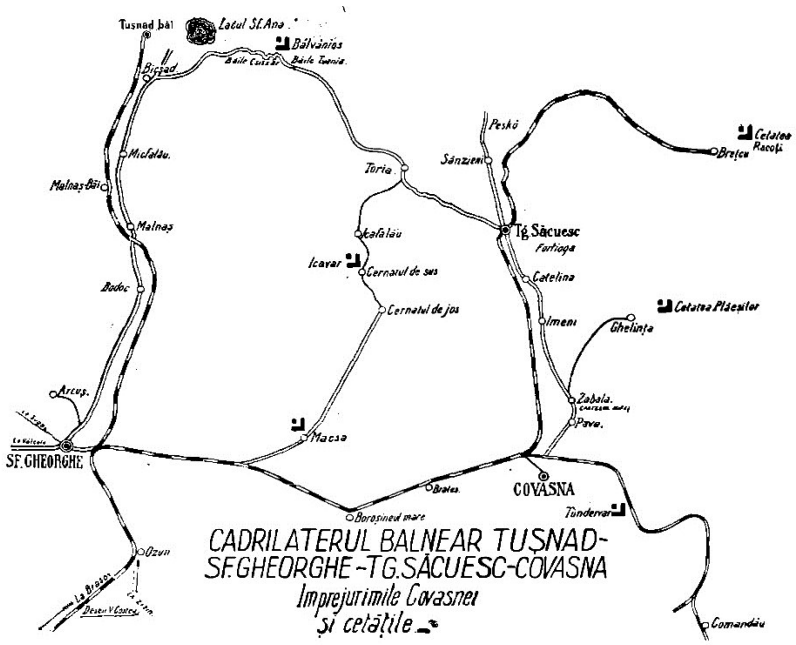

Cadrilaterul balnear Tuşnad–Sf. Gheorghe–Tg. Săcuesc–Covasna
Imprejurimile Covasnei şi cetăţile

Traian, ca să învingă pe Daci, stăpânitorii în Carpaţi, a trebuit să cucerească pe rând toate cetăţile din calea sa, aflătoare în Carpaţi: şi Banat. Munţii Carpaţi şi-au primit numirea dela o seminţie Dacă, cunoscută sub numele de Carpi, nume pe care'l poartă şi astăzi de Carpaţi, căci mai înainte li se zicea: Alpii Bastarnici.

Din studiul cetăţilor şi din infiriparea legendelor, ne dăm seamă ce a fost Dacia înainte de Hristos şi putem aprofunda viaţa preromană.

Cetăţile din Jud. Treiscaune ca: Várhegy (Cetatea Turnului din Macşa), precum şi cetăţile aşezate în triunghiu ca: Tündărvár (Cetatea Zinelor din Covasna), Perko (Cetatea Vârtej din Sânzieni), Bálványos (cetatea Idolilor din Toria) şi cetăţile Ovár, şi Iká din Cernatul de sus; sunt mai toate de origină mai veche ca epoca romană, deoarece în acele Castele şi Cetăţi cât şi în jur s'au găsit unelte de provenienţă scitică (Dalnic), obiecte din epoca bronzului (Doboli de jos, Covasna, Zăbala, Leţfălău), din epoca ferului (Macşa, Covasna), precum şi din epoca pietrei cioplite: Doboli de jos, Belini, Covasna.

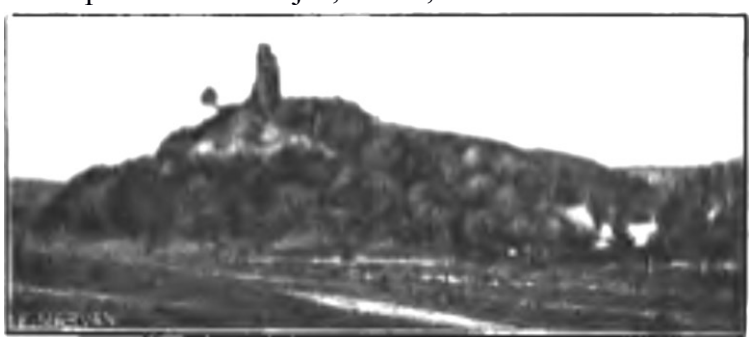

Cetatea Iká din Cernat.

Cetatea Bálványos

Aşezată în direcţia (Tg.-Săcuesc–Toria, iar la poalele cetăţii Bálványos sunt izvoarele minerale Csiszár şi Transilvania.

Cetatea Bálványos merită a fi descrisă căci în jurul ei s'au născocit nenumărate legende din care vom încerca să descrim câteva legende auzite la faţa locului cu ocaziunea escursiunei făcută în anul 1927. După un popas scurt la poalele cetăţii Bálványos, începem ridicarea către această cetate. In drum ne întâlnim cu 2 săteni din localitate pe care îi luăm de călăuze. Aproape de cetate, pe un drum lăturalnic, cei 2 oameni ne arată o coborâre a terenului, spunându-ne cum că în acel loc ar fi mormântul unui rege ce stăpânea odinioară cetatea Bálványos. Legenda spune cum că în trecut oamenii auzind că în locul arătat ar fi rămăşiţele regelui din Bálványos, au început să facă săpături, dar după puţină lucrare pământul a început a se mişca, scoborându-se, iar cei de faţă au luat-o la fugă. Această întâmplare este ştiută de cei din partea locului precum şi de cei din comuna Toria.

Ruinele cetății Bálványos.

Altă legendă tot despre acest loc, povestită de săteni, spune că atunci când oamenii au început lucrările, au lăsat instrumentele locului dar acestea au dispărut ceeace a determinat pe alţi oameni să nu mai facă în acel loc nici o săpătură.

In cetate se poate ridica foarte greu din cauză că zidurile cetății sunt dărămate în pantă accentuată, iar urcuşul este foarte anevoios, după cum se poate constata din una din fotografiile alăturate. Călăuzele ne dau ajutor în felul negrilor din Africa, care ajută pe escursionişti la ridicarea pe treptele depe Piramidă, şi astfel izbutim să intrăm în cetate.

Vizilarea interiorului cetăței arată un număr de camere dărăpănate, iar într'o parte a cetăţei o fântână largă cam de 4 m şi adâncă de cca 20 m.; fundul fântânei se poate vedea bine la această adâncime şi conţine bolovani de peatră, Unul din călăuze ne spune că în trecut fundul fântânei era mult mai adânc şi era prevăzut, cu suliţi, spunându-ne următoarea legendă:

Legendă despre felul de viaţă şi de moralitate a locuitorilor care stăpâneau în trecut cetatea Bálványos:

In vremea de demult, pe când cetatea Bálványos era locuită, cetatea fiind aşezată pe muntele stâncos Bálványos, care înseamnă „Dealul Idolilor“ sau „Cetatea Idolilor“; din vârful cetăţei se putea observa ziua la depărtări mari sosirea năvălitorilor, iar noaptea anunţările se primeau despre venirea duşmanilor prin focuri de paie, dela cetățile vecine.

După ce vitejii cetăţei se reîntorceau dela luptă, erau primiți în urări de veselie şi de cântece, de către cei rămaşi acasă în cetate. După terminarea acestei serbări de izbândă, începea o altă serbare tragică, dacă se ivea întâmplarea. Femeile rămase acasă şi care ar fi fost necredincioase soților, erau îmbrăcate în costum sumar, se făcea o rugăciune de adio de către preoții din cetate, după care femeile erau aruncate în fântâna cetăței, în sgomot de surle, aşteptându-şi nimicirea prin căderea în vârful sulițelor. „Preoţii îşi terminau slujba cu cuvintele: „După cum soții voştri se expun duşmanilor la loviturile săgeților, tot astfel şi voi veţi suferi pedeapsa sulițelor, din cauza necredinței voastre.“

Cetatea Ikávár

Cetatea Ikávár din jud. Treiscaune aparţine de comuna Cernatul de sus, plasa Tg.-Săcuesc. Această cetate e departe de comuna Cernat cu 1 km.

Turnul Iká din cetatea Ikávár e aşezat la o depărlare de 4 km. de comuna Icafalău.

Poporul spune că mai demult când trăiau uriași, aceştia au clădit cetatea și turnul susamintit. După clădirea acestora, şeful uriaşilor s'a dus la cetatea Bálványos, în apropierea băilor Csiszar de astăzi, a furat pe zina Iká pe care a adus-o în cetatea clădită iar cetăței cât și turnului li s'a dat numirea după numele zinei Iká din Bálványosvár.

Mai târziu turnul Iká a fost înzestrat cu un mecanism grație căruia turnul se putea învârti, servind de observator pentru a anunţa prin focuri de paie cetățile din: Macsa, Iká, Bálványos, Percö și Tündervár din Covasna.

Este de notat cum că, în jud. Trei Scaune, aproape toate cetăţile mai noi au fost clădite pe locuri unde au fost cetăți vechi. Ca dovadă, la toate aceste cetăţi se găsesc obiecte de bronz, de fer, amestecate cu obiecte de piatră, precum și fragmente de vase și de oale care erau din timpul năvălirei popoarelor barbare.

In diferite celăţi din Treiscaune s'au găsit harnaşamente de bronz, folosite de armata călăreaţă Jasigog, din neamul sarmatic. Obiectele de bronz, găsite în Treiscaune, judecând după forma lor, sunt dela finele epocei de bronz, cam pela anul 107 după Hristos. Epoca de bronz din Ardeal datează din secolul al 4-lea înainte de Hristos, până în secolul al 2-lea după Hristos. La Sf. Gheorghe, la Tg. Săcuesc, la Martineni, s'au găsit sfărâmături de oale care au sub urechia toartei un desemn lat, de forma unei fâşii de panglică, în care sunt imprimate aspecte de unghii. In Germania s'au găsit astfel de olării în locuri nelocuite de Germani, în locuri unde se stabiliseră triburi slave. Istoricii germani au numit aceste desemnuri: împodobiri slave (szláv diszitések).

Ceramică tip szláv diszitések

După îndemnul subsemnatului, în ziua de 25 Oct. 1932 școalele primare din Covasna și anume cea din Covasna-centru, sub direcţiunea D-lui I. Duma, și școala primară din Covasna-Voineşti, sub direcțiunea D-lui N. Vleja, au făcut o excursie la cetatea Tündérvár. Cu această ocazie s'au găsit mai multe obiecte, din care se remarcă: bucăți de oale care au în brâu sub toartă desemne sub formă de unghii, rosturi de farfurii și pahare din peatră. Aceste obiecte s'au depozitat la școală spre a se creea un muzeu regional.

Slavii au năvălit în Ardeal și occident prin sec. al 4-lea după Hristos. Coloniile de slavi s'au așezat în Covasna, în partea muntoasă numită Voineşti. Acest sat e de origină slavă, căci Voineştii în limba maghiară e denumit Vaynafalva: falva=sat (satul lui Vayna); iar Vayna în limba slavă înseamnă. voinic, viteaz, încât Vaynafalva înseamnă satul Voinicului, căci în trecut în Voineşti au fost colonii militare. Iar Covasna s'a ridicat mult mai târziu. Cam prin sec. 15 în Covasna era o piață de mare preț, iar locul de târg era unde astăzi este Biserica reformată. La Covasna veneau la târg oameni din orient și din occident, pentru a face cumpărături de postăvării.

In staţiunea neolitică dela Ariușd, la marginea orașului Sft. Gheorghe, în săpături s'au găsit olării pictate în diverse culori și cu ornamente în spirală. In Sft Gheorghe și Tg. Săcuesc s'au găsit olării de origină romană. Toate colecţiunile particulare cât și cele publice în decurs de 50 ani, au fost centralizate la Muzeul săcuesc din Sf. Gheorghe, care și-a serbat Jubileul de 50 ani în anul 1929, scoţându-se cu această ocazie o

broşură importantă de 780 pagini intitulată: Emlék könyv a Székely Nemzeti-Mùzeum 50 éves Jubileumára“, „Carte comemorativă despre jubileul de 50 ani a Muzelui naţional săcuesc“. .

Muzeul din Sft. Gheorghe a atras atenţiunea lui Britisch Muzeum din Londra, care a afirmat cum că obieciele preistorice din acest muzeu au o valoare incalculabilă.

Regele Ferdinand, mare iubitor şi cunoscător în arta plastică, a vizitat Muzeul din Sft. Gheorghe, manifestându-şi deosebitul interes pentru artă şi semnalându'l în registrul de vizitatori, în ziua de 2 August 1920, după cum arată semnătura sa.

Muzeul din Sft. Gheorghe este cel mai interesant din toate muzeele provinciale din Ţara Românească, deoarece conţine obiecte de mii de ani, obiecte cari vorbesc de lucruri depărtate şi cu preocupare de frumos. Pe lângă materialul preistoric, acest muzeu conţine un frumos şi bogat material istoric şi etnografic. Muzeul conţine de asemenea obiecte şi monede romane. S'au găsit în jud. Treiscaune peste 2000 monede romane din care 100 bucăţi sunt de aur. In anul 1887 s’a descoperit în Pasul Crasna din Treiscaune 15 tablete de aur având efigiile împăraţilor Valentinianus, Valens, Graţianus, D. N. (Domini Nostri), iar la mijloc „Lucianus“. In Ghelinţa din Treiscaune, plasa Covasna, s'au găsit monede şi brăţare de aur din timpul lui Alexandru Cel Mare, ceeace ne arată cum că Fenicienii după comentarele lui Herodot (480 a. H) făceau comerţ cu popoarele din regiunea Dunărei, precum şi, cu acele popoare locuile pe valea Jiului şi a Oltului, Dacia fiind locuită pe acea vreme de Agatirşi.

Turnul Cetăţii Iká (Cernat) văzut de aproape.

Pe vremea Romanilor se afla la Tg. Săcuesc o colonie militară numită „Pretoria Augusta“. Romanii şi-au aşezat formaţiunile militare la Sf. Gheorghe, la Breţcu (Poiana Sărală), la Tg. Săcuesc şi dealungul Oltului.

In anul 1930 a luat fiinţă Muzeul din Tg. Săcuesc: iar în anul 1931 cu ocazia Adunărei generale a Asoc. „Astrei“, ţinută la Sft. Gheorghe, D-l Grigore Pânzaru, Directorul Creditului carbonic din Covasna, a organizat o frumoasă expoziţie mineră şi de economie naţională, expoziţie premiată I, împreună cu Desp. „Astra“ din Covasna.

In studiul de faţă, voiu descrie unele castele şi legende din Covasna şi din masivul de munţi Comandău.

Cele mai vechi popoare din Treiscaune au fost în ordine cronologică: Agatirşii, Tracii, Sciţii, Dacii, Geţii, Romanii, etc. Au mai trecut Iazigoc, renumita armată călăreaţă din poporul sarmatic; după care începe trecerea popoarelor barbare.

Una din cele mai frumoase cetăţi din Treiscaune, e Cetatea Tündérvár din Covasna, cetate aşezată deasupra localităţei balneare Covasna, cuprinsă între două valuri de apă şi ridicată pe un dâmb, cunoscut şi astăzi sub numele de „Cetate“. Cetalea este înconjurată de munţii Mişcău şi Cocorea.

Inainte de venirea ungurilor, cetatea Zinelor din Covasna iera condusă de Kneazul Co, dela care nume își trage origina, după unii, comuna Covasna, și muntele Cocorea; iar mai târziu cetatea Tündérvár fu condusă de Kneazul Mișke, dela care își trage muntele și pădurea Mișcău. Cuvântul Mișke este de origină săcuiască; Kneazul Mișke a avut o fiică cu numele de Ilona și în amintirea fiicei sale s'a dat cetăţei și denumirea de Tündér Ilona, după care nume este cunoscută de poporul săcuesc.

Istoria ne spune cum că Attila, conducătorul Hunilor, a avut 3 fii: Ellak, Denghezik și Irnak. Acest din urmă a poposit și a rămas să conducă regiunea unde astăzi sunt judeţele: Treiscaune, Odorheiu, Ciuc și jumătate din Mureș-Turda, iar în amintirea fraţilor săi, Irnak a refăcut Cetatea Tündérvár și reclădit celelalte cetăţi din Treiscaune. Pe vremea când cetatea Tündérvár era stăpânită de Kneazul Co, acesta aproape de cetate, pe muntele ce-i poartă numele, a organizat un sat, pe care l-a înconjurat cu ziduri, şi cei cari îl locuiau, erau chemaţi în cetate, în caz de năvălirea duşmanilor. Muntelui acesluia i sa dat numele de Cocoria, cuvânt însemnând braţul lui Co, dela Co=Co şi Car=braţ.

Origina comunei Covasna

In timpul năvălirii popoarelor barbare, Kneazul Co de origină păgână, pentru a se apăra contra dușmanilor, a făcut înbunătățiri în cetate și în jurul cetăţei. Oamenii de sub conducerea sa stăteau în afara cetăţii și se ocupau cu lucrarea pământului și cu creșterea oilor, iar unii în număr restrâns stăteau în cetate şi supravegheau semnalele de prin celăţile vecine, semnale date prin focuri de paie de către cetăţile: Varhegy, Perkö, Iká, Bálványos şi Réty. La celate, Kneazul Co avea turme de oi din lâna cărora a făcut diferite ţesături. Din timp în timp postavurile lucrate le-a vândut oamenilor de prin celelalte cetăți, țesături lucrate în cetatea Tündérvár. Oamenii străini s'au interesat cine este proprietarul. Li s'a răspuns că postavurile sunt ale domnitorului Co dela cetatea Tündérvár, de unde își trage comuna Covasna numele, dela Co și vaszon=pânză, ţesătură, adică țesătura lui Co.

După alții, Covasna este un cuvânt de origină slavă, Kvas= acreală, covăsire, fiindcă apele bicarbonatate din această regiune, oamenii le folosesc la dospitul pâinei și apa are un gust acrișor și pișcător. Acest lucru l'am găsit și în tratatul Gyárfás Gyözö: Haromszékmegye. Jud. Treiscaune, pagina 253, Kovaszna, slav Kvaszna-Savanyu „acru, acid“ iar verbul e savanyitani=acri, a covăsi.

Aspectul de azi al cetăţei Tündérvár.

Astăzi cetatea Tündérvár este o ruină. În cetate se văd și astăzi urmele altor timpuri: cărămizi mari cam de 3 ori ca acela de astăzi, cărămizi foarte bine arse şi legate cu var curat fără nisip sau ciment, cum se face mortarul cel de astăzi. Diverse obiecte vechi s'au transportat la Muzeul din Sft. Gheorghe, ca: oale de pământ, pinteni de fer, cam de 2 ori mai mari ca cele de astăzi, săgeți, suliţi și diferite monede vechi, iar la Muzeul din Cluj, s'a transportat tot dela această cetate: lanțuri, un măr de aur și diferite cruci de fer și de aur.

Spre răsărit și sud de Covasna se află două văi prăpăstioase în mijlocul cărora apare un dâmb nalt de circa 800 m., cunoscut sub numele de „Cetate“. In vârful cetăţii se găsește un platou ce ocupă o întindere 98 de 200 m. p. Pe platou se poate ridica numai „din partea de sud. Cetatea este prevăzută cu ridicături precipitate și întărită prin 3 rânduri de șanțuri, cam la 60 m. departe unul de altul. Prezența șanţurilor denotă felul de organizare al cetății. In schimb prezența cetăţii pe vârf de munte arată un punct de observaţie întărit.

In Covasna, în afară de cetatea Tündérvár, se mai găsesc urmele unei cetăţi în valea Hanco, unde sunt izvoarele minerale ale Porumbeilor, lângă băile sărate (Sosfürdö), așa numite „Șesul dela lacul sărat“ Sostötetö), asemănător cetăţilor Breţcu și Tündérvár. Această cetate nu-i descrisă nicăeri și este cunoscută sub numele de „Cetatea depe dâmbul sărat: „Sostötetôvár“).

Cetatea Tündérvár. După o gravură veche. Astăzi e înconjurată de păduri

Legendele vechi despre cetatea Tündérvár, din Covasna.

Este o legendă veche care circulă şi astăzi printre oameni din Covasna, cum că în cetatea Tündérvár s'ar afla o pivniţă în care vechii săcui ar fi pus avutul lor din aur şi din argint. Şi astăzi încă unii din locuitorii din Covasna fac săpături spre a da de acea pivniţă.

Legende

– Un cioban s'a dus în cetate, a făcut săpături, a dat de o pivniţă în care a găsit aur şi şi-a umplut buzunarele, cămaşa şi un sac cu aur. Când să iasă din cetate, n'a mai putut eşi. A fost nevoit să se reîntoarcă, să depună aurul şi numai aşa a putut eşi din cetate.

— Se spune cum că în cetate s'ar afla un cazan plin cu monede de aur şi de argint, pe care l'ar supraveghea un spirit, din care cauză nimeni nu se poate atinge, spre a lua ceva din el.

— Un şarpe supraveghează cetatea Tündérvár. Dacă cineva intră în cetate şi dacă dă de comoară, atunci e muşcat de şarpe. Astfel, se spune, într'o bună zi un cioban a dat de comoară, iar la eşire din cetate a fost muşcat la ochi de către şarpe, rămânând orb; din această cauză n'a putut arăta la nimenea unde este comoara.

— Din 7 în 7 ani se deschide poarta dela cetate, care arată intrarea spre comoară. Poarta stă deschisă toată noaptea şi când cântă cocoşul dimineaţa în zorii zilei, atunci poarta se închide şi dacă persoana n'a eşit din cetate, rămâne închisă pentru totdeauna.

In mintea poporului din Covasna dăinueşte ideea cum că în trecut, în această cetate, se aduna tributul încasat dela populaţia din Covasna, sumele erau transportate peste munţi spre a fi încărcate la mare şi apoi trimise la Constantinopol.

Despre faima bogaţiilor strânse în această cetate, care bogăţii şi pe vremea aceea erau reprezintate prin aur, populaţia românească din Covasna crede că, în urma retragerii turcilor, ar fi rămas acolo imense bogăţii de aur. Astfel se explică că şi'n zilele noastre locuitorii în mod tainic fac săpături, spre a da de comorile de aur.

Drumul spre cetatea Tăndervâr.

Drumeţul din Piaţa Covasna, o ia pe Str. Eminescu unde sunt mofetele Bene şi Bartocz, apoi trece pe lângă izvorul mineral Veres, de unde poate lua călăuză şi se îndreaptă spre poiana lui Eminescu, trece muntele Cocoria şi dă de Cetate. Poiana lui Eminescu fiind de o frumuseţe răpitoare, să ne oprim puţin.

Această poiană este înconjurată de jur împrejur cu o roată de dealuri şi munţi, acoperită de păduri de molift, brazi şi pini. Această poiană cu vegetaţiune variată, bogată în ozon şi emanaţiuni de radium, e cunoscută de către cei din partea locului sub denumirea de „Poiana Ţigăncei“, deoarece ţigăncile adună şi aduc în piaţa staţiunei din acea parte: fragi, smeură, mure, afine şi ciuperci comestibile; iar după numirea străzii ce se îndreaptă spre acea poiană, subsemnatul am luat iniţiativa şi am propus ca poiana să se numească

„Poiana lui Eminescu“, sub care nume astăzi poiana aceasta e ştiută de către vizitatorii staţiunii Covasna şi cu această denumire s'au obişnuit şi localnicii din Covasna, iar Voineştenii o numesc „Poiana Cocorea“.

Frumuseţea acestei poeni este de un pitoresc indescriptibil. Turistul care ar vizita-o ar rămâne încântat de frumuseţea iei. Artistul care ar veni în această poiană ar avea subiecte minunate de pictat şi ar găsi tot ce poate deştepta inspiraţiuni pentru frumosul din natură. Aci în poiană, călătorul iubitor al naturei simte plăcerea aerului răcoros ce se coboară printre crengile pletoase ale brazilor şi pinilor, aducând cu sine o muzică de sunete plăcute urechei: freamătul copacilor şi trilul paserilor. Poiana fiind acoperită de un verde sănătos, această stare îţi ridică sufletul, înviorându'l. In această poiană îţi fac o deosebită plăcere ecourile. Ajungând aci, gândurile şi nervii se calmează, popasul se impune, iar apetitul este mărit. Osteneala îţi este răsplătită prin frumuseţea orizontului în care apare staţiunea Covasna ca o frumoasă grădină ascunsă printre copaci cât şi prin puritatea aerului care îţi dă sănătate şi putere de muncă.

Poiana este înconjurată de ridicăturile muntoase ale înălţimilor Copaţ şi Cocoria, care fac din acest platou un ceva Dumnezeiesc, oferind momente de reculegere. de emoţie şi de un pitoresc fermecător. La locul de întâlnire dintre aceşti munţi face de strajă o ridicătură, cetatea Tündérvár. La această cetate se fac escursiuni de către vizitatorii din Covasna în timpul sezonului, iar în zile de Sărbătoare şi Dumineci de către localnici, aducând fie care câte un obiect de suvenire sau câte un mănunchi de flori alpine.

Legende noui despre cetatea Tündérvár.

Se încercăm să separăm ceeace este superstiţios de ceeace este real din legendele despre cetatea Tündérvár din Covasna. Pentru aceasta, unii dintre localnicii din Covasna, împinşi de necunoscut, împinşi de curiozitate în căutarea adevărului şi dezlegarea enigmelor, se îndreaptă spre Cetate, nu cu gândul de a da de comoară ci de a găsi prin sepăturile făcute obiecte cu care să poată identifica origina acestei Cetăţi.

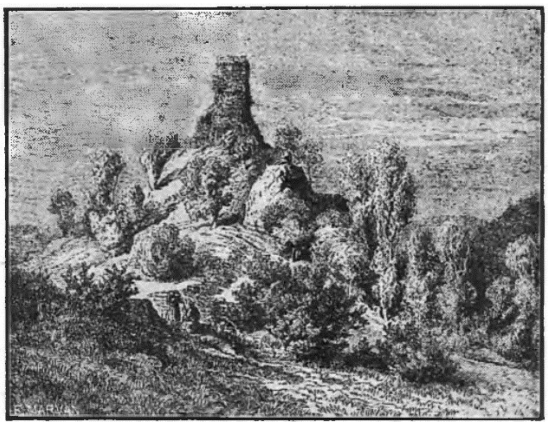

Ruinele şi platoul cetăţii Bálványos

Locuitorul sexagenar Csomos Lazar Apor din Covasna mi-a povestit mai multe explorări care s'au făcut în această cetate în timpul vieţei sale, cercetări care astăzi reintră în cadrul legendelor noui, stabilindu-se cum că cuvântul Tündérvár este de origină celtico-romană şi înseamnă Zeiţa norocului, soartei, vieţei, sub forma unei căciule pe oare s'a clădit odinioară.

— Roza Mihai din Covasna, într'o zi s'a dus la cetate şi a făcut săpături. Deodată a venit un, vânt, care l'a adormit. La trezire i-a căzut mustaţa şi părul depe cap. Tatăl său tot cu numele de Roza Mihai a făcut o săpătură la cetate şi a dat de un butoi. Când a început să apară o adâncitură care a înghiţit butoiul, iar în groapa unde a dispărut butoiul, a eşit apă până la suprafaţă însoţită cu zgomote asurzitoare.

— Csutak Samu prin săpături a găsit un măr de aur pe care la trimis la Muzeul din Cluj. Cu ocazia altor săpături împreună cu alţi oameni a dat de lanţuri, de ciocane şi de o cruce de aur, lucruri pe care le-a predat Muzeului din Cluj.

— Csoma Laci a găsit în săpături monede diferite şi alte nenumărate obiecte iar după predarea lor la Muzeul din Cluj, a mers la Budapesta şi a adus cazul la cunoştinţa Muzeului naţional din Pesta. S'a controlat dacă cele relatate corespund cu realitatea, şi pentru munca depusă de către acesta, i s'a dat bani de reîntoar-

cere şi un permis să continue cercetările cu condiţia ca obiectele găsite să fie predate muzeului; Ducându-se la cetate şi pe când era preocupat cu săpăturile, i s'a ivit o figură, iar un glas i-a spus cum că cetatea este de origină păgână, să vină peste 7 ani când uşa cetăţii se va deschide singură şi i se va putea îndeplini dorinţa sa. In baza acestei arătări a lăsat săpăturile, dar n'a trăit până în anul şi ziua indicată.

— Un cioban din Braşov dela Şaptesate, a venit în Covasna ca cioban şi a păzit caprele. Un ţap se tot îndepăria de turmă şi într'o bună zi ciobanului îi veni în minte să se ducă şi să vadă de ce ţapul pleacă dela turmă şi ce face. Ţapul a fost găsit la cetate unde lingea uşa dela poarta pivniţei. Ţapul a intrat în pivniţă, ciobanul a intrat după el, şi ţapul apoi a început să lingă o grămadă de aur. Ciobanul şi-a pus aur în căciulă şi s'a reîntors acasă la Şaptesate. A venit din nou la Covasna, la cetate după aur, dar n'a mai găsit uşa pivniţei şi a orbit.

Legende din munţii Covasnei şi Comandăului, povestite de Alexe Teculescu.

In stânca dela Crucea Cheişoarei (pe Bâsca Mare în sus) este o gaură mare unde a locuit un balaur. Balaurul venea de a dreptul la turma de oi de prin împrejurimi, lua oaia întreagă, o ducea la vizuina sa şi o mânca. Şi astăzi se văd acolo mormane de schelete. Acestui balaur, într'o dimineaţă, un cioban curagios cu numele de Dobros i-a venit de hac. Ciobanul a mers cu tămâie pe jaratic şi a întins tava la intrarea în gaura balaurului. Balaurul de mirosul tămâiei, a părăsit vizuina şi a zburat pe un munte învecinat la o depărtare de 20 Km. cunoscut sub mumele de „Câlma Buniului Mare“, din care munte izvoreşte valea Putnei. Ştefan Cel Mare a trecut călare pela Câlma Buniului Mare cu ocaziunea dăruirei Munţilor Vrancei celor 7 Fraţi Vrânceni, pentru devotamentul lor ostăşesc, şi a aflat despre legenda balaurului care a trecut la Câlma Buniului Mare.

O variantă acestei legende, povestită de mocanul Zbarcea din Covasna.

In trecut era la Crucea Cheişoare un balaur care lua oi depe la stâne. Ciobanii ca să scape, au luat o căldare mare, au pus jăratic în ea şi a ridicat-o deasupra găurei de intrare a balaurului şi au legat-o de o funie pe care au coborât-o la gaura vizuinei balaurului când se îngâna ziua cu noaptea, punând în momentul coborîrei 2 pumni de tămâie, Balaurul din cauza mirosului de tămâie a eşit ameţit din gaură, a zburat şuierând, vărsând foc şi a dispărut. De atunci ciobanii au scăpat de acest balaur.

Legenda celor doui balauri.

Unul depe muntele Cheişoarei (Lăcăuţ) şi celalt pe muntele Vetrile (Vrancea); povestită de Şerban Constantin.

Când balaurii din cei 2 munţi notaţi mai sus plecau după pradă, se vesteau prin şuierat şi făceau mare pagubă printre oile ciobanilor. Economii de oi s'au sfătuit cum ar putea îndepărta aceşti balauri. Astfel unul dintre ciobanii de oi, mai în vârstă, a dat următorul sfat: Să se ridice cineva într'un brad şi să observe balaurul când va eşi din viziunea sa, în care timp să fie preparat mai dinainte o căldare cu jăratic şi cu 2 kgr. de tămâie, cari să fie pusă în gura vizuinei balaurului, imediat după plecarea sa. După ce s'au făcut aceste preparative, balaurii venind, au dat de fumul de tămâie din vizuinea lor din care cauză mau mai putut intra în culcuşul lor. Şi de atunci balaurii au plecat şi plecaţi au rămas. La plecare pe unde treceau, brazii se rostogoleau şi se jupuiau dacă erau loviţi de coada balaurului. Astăzi se pot vedea groapele unde au stat balaurii în munţii dela Cheişoara şi dela Vetrile. Gaura balaurului din Verile este pe plaiul care merge către Muntele Goru. Gaura are aspectul unei fântâni şi este cunoscută sub numele de groapa balaurului dela Vetrile şi cea dela Cheişoara e cunoscută de groapa balaurului dela Cheişoara.

Legenda păriului Bâsca.

Povestită de preotul I. Boteiu, din comuna Ghelinţa.

Pârâul Bâsca izvoreşte din muntele Lăcăuţ, la locul numit Savoraş, depe teritoriul comunei Ghelinţa, şi

se varsă în pârîul Buzeului.

Pe vremea invadării Turcilor, o tabără turcească, sub conducerea vizirului Basca, şi-a aşezat trupa pe malul drept al pârâului. Vizirul Basca şi-a aşezat cartierul general în Ghelinţa, în partea numită Ladia. Dela acest vizir Basca își trage origina pârâul Bâsca, nume rămas până în ziua de astăzi.

Legenda izvorului din muntele Zirnea
povestită de preotul Boteiu Ioan

In muntele Zirnca, depe teritoriul comunei Ghelinţa, din plasa Covasna, e un izvor înzestrat cu proprietăți miraculoase: cine bea apă din acel izvor nu mai simte nevoie de foame şi de sete câteva zile. Intr'o zi preotul Boleiu, care e bine clădit la trup și sănătos sufleteşte, s'a dus la acel izvor şi a băut apă. N'a mai avut nevoe de mâncare şi de băutură câteva zile. Se poate admite cum că acest izvor s'ar găsi într'o regiune radioactivă sau ceva analog care să producă asemenea fenomene inexplicabile?

Descrierea izvorului din muntele Mordan
făcută de Şerban Nicolaie, funcţionar la Pretura Covasna.

Muntele Mordan, care se găseşte pe teritoriul comunei Zabala, cuprinde 3 izvoare felurite: 1) izvor cu pucioasă; 2) izvor cu sare; 3) izvor cu păcură.

Izvorul cu pucioasă: formează la origina lui o fântână adâncă, după expresia D-lui Şerban, de o prăjină, fiindcă i-a măsurat adâncimea. Acest izvor e întrebuințat de persoane oloage la facerea băilor, dând rezultate frumoase.

Izvorul sărat e așa de concentrat încât, dacă apa se fierbe, se capătă bulgări de sare. In anul 1848, când se simțea lipsă de sare în Zabala, Covasna și în jur, populaţiunea se alimenta din sarea extrasă din acel izvor sărat.

Izvorul cu păcură e citat în cartea de geologie a D-lui prof. univ. I. Simionescu, trecut că se găsește pe teritoriul comunei Zabala. In timpul verei ciobanii depe muntele Mordan dau foc la bălțile cu petrol și cu păcură. Ar fi nemerit ca acestor izvoare să li se dea o atențiune deosebită.

Cum se făcea în trecut soda caustică în munţii Covasnei,
povestită de Alexe Teculescu.

In Munţii cu făget (Menesberc, Feherbik, Groapa, Ciulanuş, Dealul Bătrân, Hushauz. Carăiul, Slobodul, Ciucurul), s'a fabricat sodă.

În toți aceşti munţi și astăzi se poate vedea mormane de cenuşe, chiar și cazane de tuci unde pe vremuri s'a fert și s'a transformat cenușa de fag în sodă-caustică. Lemnului de fag în picioare i se dădea foc, iar cenușa provenită era adunată și dusă într'o ferbătorie numită cenușărie, la unul dintre sus numiţi munţi. Cenușa era pusă într'o căldare mare de tuci împreună cu apă până ce ferbea bine, și eșa toată puterea din cenușă, apoi căldarea era lăsată până ce se limpezea, iar lichidul limpezit era pus în altă căldare şi fert mai departe până ce se închega, devenind o masă solidă ca sacâzul. Soda căpătată astfel era pusă în nişte putinele până la greutate de câte 50 kgr. și apoi erau cumpănite pe șeaua calului de munte și transportate la diferite fabrici de sticlării, cea mai aproape fiind Fabrica de sticlărie din Crasna Buzăului. Pentru a se evita ca spinarea calului să nu fie atinsă de această sodă, se puneau sub șea, iebânci din sarică (ţoale miţoase) peste care erau puse coji de brad.

Teama în trecut a ciobanilor de urşii din Munţii Covasnei,
povestile de către Alexe Teculescu.

Acum 35–40 ani în munţii Covasnei, era un urs periculos care, când auzea un cioban chiuind, în fuga mare se îndrepta spre el, și unde îl găsea, îl nimicea.

Un cioban păzea în aeele timpuri o turmă cu cârlani (oi de un an), în muntele Goru. Pe când se revărsa de ziuă, acest urs s'a repezit în turma acestui cioban, luându-i un cârlan. Câinii s'au luat după urs, gonindu'l. Ursul a lăsat cârlanul jos, a pus laba pe ciuturugi (bucăți de lemn) şi a început să zvârle după câini. Ciobanul a sosit cu arma pregătită, nefăcând zgomot și nechiuind. Locul unde a sosit ciobanul era o poeniţă. Când a văzut ursul că ciobanul e în poeniţă, s'a ridicat în două picioare, a scos un răcnit îngrozitor de se zguduia văile din muntele Goru, și s'a repezit către cioban, iar acesta cu sânge rece a descărcat de o dată arma cu 2 ţevi în plin, în pieptul ursului, care s'a răsturnat pe spate murind pe loc. Acest cioban se numea Harbuz, de loc din comuna Bisoca, jud. Rămnicul-Sărat.

Astăzi, cine vrea să vadă urşi în libertate cum mănâncă fragi, coacăză, afine, smeură, etc. să meargă în timpul verii în Munţii din jurul Comandăului, și în special pe vârful muntelui Goru unde se poate vedea cum ursoaica cu puii ei pasc, mănâncă sau se soresc la soare, în adierea vântului, fiind feriți de muscă, deoarece puii de urși sunt foarte gingași și expuși la înfepături de muște.

Cetatea Fergettyüvár din jurul Comunei Macşa

Călătorul depe drumul județean Sf. Gheorghe–Covasna, în dreptul liniei Comălău–Ozun, se îndreaptă spre Micșa trecând peste linia ferată. La jumătate km. de comuna Macșa se găseşte cetatea Fergettyüvár (cetatea Vârtelniţa), care este aşezată pe dealul Ladocz, lângă care curge pârâul Vranicza, astăzi mumit părâul Macşa, dela care pârâu îşi trage origina comuna Macşa. Cetatea Fergettyüvár este cuprinsă între comuna Macşa şi Eresteghin.

Legenda spune cum că turnul dela celatea Fergettyüvár se învârtea prin ajutorul unei maşinării, anunțând din timp, prin semne de foc, cetăţile vecine depre venirea inamicilor. Turnul era prevăzul cu 4 ferestre. Cetatea Fergettyüvár era centrul de adunare al secuilor în felul parlamentului de astăzi. In mijlocul cetăţei era o pivniţă numită Oriaş-pincze (Pivniţă uriașă). Legenda cum că în acea pivniţă se închideau cei prinși în războaie de către Săcui, sau se întemnițau soldaţii săcui cari fugeau din luptă. Toţi cei închişi erau puşi cu rândul să învârtească turnul cetăței.

La 2 Km. de comuna Macşa, în păduricea Urkutyaárka (Valea dela Fântâna Domnului) se găsea Urcutya (Fântâna Domnului). Legenda spune că lângă Urkulya se adunau Săcui păgâni, unde se aducea un cal alb făcându-se ceremonia cunoscută sub numele de: Sacrificarea calului alb, în onoarea lui Hádur (Dumnezeul războiului al Săcuilor), serbare care se făcea cu mare pompă în fiecare an. Sacrificarea calului alb se executa de către Táltos, un preot al Săcuilor, care ardea mațele calului, iar din fum preotul spunea viitorul. Sacrificarea se făcea și în ajunul unui război. Ceremonia acestei serbări e frumos descrisă de renumitul scriitor ungur, Jocai Mor, în romanul „Bálványosvár“, în care Ipoly dă mitologiei maghiare o nouă interpretare.

Astăzi la Fântâna Domnului dela Macşa lumea vine invocând puterea divină pentru a fi vindecați de boale.

Cetatea Várhégy (Dealul Cetăţei).

Numită astfel dela ruinele unei celăţi ce se află pe dâmbul cuprins între Leţfalău şi Ţofalău, cetatea fiind departe de aceste comune de câte un km. Din comuna Macşa depărtarea până la Várhégy e de 4 km. Comuna Ţofalău e chiar pe drumul județean Sf. Gheorghe–Covasna.

In trecut în cetatea Várhégy locuia un „Ban“ care guverna ţinuturile din jur. Cetatea Várhégy datează din timpul principilor ardeleni.

In comuna Leţ se păstrează un document din pergament din anul 1680 când s'a făcut o mare adunare cu caracter național săcuesc. In prezent această cetate este proprietatea Baronului Szentkereszty Adalbert.

In comuna Leţfalău escursioniştii pot găsi locuinţe pentru dormit şi localuri de consumaţiune, iar amatorii ce voiesc să facă și câte o baie naturală, li stă la dispoziţiune apa râului Valea Neagră, care e la o depărtare de 5 minute de comuna Leţfalău

AVIS

Librăria şi Papetăria

„CULTURA ROMÂNEASCĂ“

A. NESTORESCU

Sf. Gheorghe Treiscaune

Mare asortiment de rechizite pentru biurou, registre pentru contabilitate şi comitetele şcolare. Este singura librărie românească din Judeţul Treiscaune, complect asortată cu toate articolele în această branşă, unde se poate cumpăra bine şi eftin. Serviciul ireproşabil, prompt şi conştiincios. Rugăm a ne adresa comenzile Dv. cu toată încrederea, la care veţi fi pe deplin mulţămiţi.

Pentru intelectuali nu ne precupeţim a face şi înlesniri de plată.

Librăria
„CULTURA ROMÂNEASCĂ“
A. NESTORESCU
Sf. Gheorghe Treiscaune

SOCIETATEA DE HIDROLOGIE ŞI CLIMATOLOGIE MEDICALE

PERSOANĂ JURIDICĂ PRIN LEGE

BUCUREŞTI VI. —— STRADA IZVOR 16

Societatea are de scop să susţină interesele staţiunilor, să facă propagandă ştiinţifică şi comercială pentru cunoaşterea şi vizitarea staţiunilor Româneşti, publicaţii de studii asupra izvoarelor şi pentru legătura dintre toţi cei care au interese în staţiuni. Funcţionează de 12 ani. Are ca membri medici, ingineri, proprietari din staţiuni, profesori etc. Primeşte înscrieri de membri; cotizaţia anuală numai 120 lei.

Societatea a publicat un număr mare de cărţi descriptive şi ştiinţifice şi de propagandă pentru staţiuni, a căror listă se trimite după orice cerere făcută prin cartă postală. Se trimite de asemenea după cerere gratuit, numerile care apar din „Curierul băilor, staţiunilor climatice şi turismului", organ de propagandă.

REVISTA ŞTIINŢIFICĂ DE HIDROLOGIE MEDICALĂ.

Publicaţie ştiinţifică balneară Abon. 150 lei.

Societatea Culturală „A S T R A“

din

Covasna Județul Trei-Scaune

Onor public vizitator al Stațiuni Covasna este rugat pe această cale de a dona pentru

MUZEUL „ASTRA”

din

STAȚIUNEA COVASNA

ce se înființează, diferite obiecte pentru îmbogățirea colecțiunii: monezi, medalii, medalioane, arme vechi, tablouri, iatagane, documente, cărți vechi, etc. etc.

Numele donatorului se va trece în registrul special, iar obiectul donat va purta numele donatorului

In muzeu, este și o expoziție națională locală.

Societatea „Astra”
Covasna

FARMACIA

CSERGHI POP VICTOR

SFT. GHEORGHE

cu Farmacie de sezon şi la Băile Vălcele
— Elöpatak —

Specialităţi străine şi indigene
articole de droguerie şi de toalete,
parfumuri şi ape de Cologne

Telefon No. 52 — Sft. Gheorghe

STABILIMENTUL CENTRAL BALNEAR

în Covasna Jud. Treiscaune. — Strada Băii, 20

Băi calde fero - carbonice

Baia centrală Csutak

Vindecă: **Reumatismul, boalele de inimă, boalele de nervi, boalele de femei etc.**

Baea este prevăzută şi cu duş. Domnii medici recomandă ca la eşire din bae pacienţii să facă câteva secunde un duş de picioare pentru ca vinele să nu rămână dilatate; acest procedeu a dat rezultate frumoase în varice ; deci baia stabilimentului nostru este perfecţionată şi în această specialitate.

Proprietar
CSUTAK ALEXANDRU

S'a deschis

BAIA „VERES"

din COVASNA — Strada Eminescu, 32

Onor. Public este servit cu băi minerale calde de acid carbonic.

Imprejurul Băei noastre nu trec părae ori gârle. — In curte avem Mofeta „VERES"

In apropiere de baea noastră e celebra „Poiana lui Eminescu", unde vizitatorii pot face excursiuni plăcute şi agreabile. In jurul stabilimentului nostru sunt locuinţe curate pt. închiriat în timpul sezonului balnear

Vindecă: Boli de inimă, tensiunea arterială moderată, întăreşte inima slăbită. Dă rezultate bune în: aortită, aterom şi fortifică organismul după boli intrate în convalescenţă. Se recomandă în reumatizm cu localizări cardiace şi în boale de femei. Tratamentul pentru constituţiile debile şi boalele sistemului nervos este mult — — — lăudat de pacienţi — — —

BAIA SĂRATĂ CSUTAK

(FOST BAIA ARPAD)

Se găseşte în Covasna la marginea stradei Regele Carol.

Izvorul şi Băea sărată

In jurul băei e verdeaţă şi aer curat. Vindecă: Boalele de femei, reumatismul, gută, constipaţille rebele, catarurile de stomac şi de intestine.

Serviciu curat şi higienic.

BAEA

Fero-Carbonică Caldă

din

Voinești-Covasna

Piața General Averescu No. 18

vis-á-vis de

Restaurantul Roșca și Moțeta „Victoria"

Onor. public este înștințat cum că baea noastră fero-carbonică caldă, ce și în trecut a funcționat, **funcționează în tot timpul sezonului de dimineață până seara.**

Aproape de baea noastră, este Aleea Călugăreni cu nenumărate vile de închiriat.

Vindecă: *Boli de inimă, reumatismul, fortifică organismul, regenerează sângele în anemii și debilitatea sistemului nervos.*

Serviciul curat și higienic.

Cu toată stima

Csutak Ferencné

Proprietară

„MAGAZIN UNIVERSAL“

STROBL şi BENKÖ

Fondat 1905 — Telefon No. 10

Magazin de coloniale, alimente, vopselărie, fierărie şi sticlărie

FRANZELĂ BRUTĂRIE PROPRIE CORNURI

Pâine de Lux şi Pâine cu Cartofi

ATELIER PENTRU RAME DE TABLOURI ŞI OGLINZI

Vinuri, Băuturi spirtoase, Bere, Rom, Cognac medicinal, etc. etc.

Unt presat. — JAMBON. — Mezeluri

COVASNA

Piaţa Regele Ferdinand, No. 1

FABRICA DE ACID CARBONIC

„UNION"

COVASNA

ADUCE LA CUNOȘTIINȚĂ ONOR FABRICILOR DE APĂ GAZOASĂ CĂ IȘI POT PROCURA

ACID CARBONIC

NATURAL, CURAT ȘI LIPSIT DE CORPURI STRAINE, CARE E RECOMANDAT ȘI DE HIGIENĂ.

Cu toată stima
DIRECTIUNEA „UNION"
COVASNA

BUFETUL STATIEI COVASNA

CONCESIONAR: VASILE PANESCU

LA SOSIREA IN GARA „COVASNA" RUGĂM ONOR PUBLIC VIZITATOR AL STATIUNII A VIZITA

BUFETUL GAREI

CARE IN PERMANENTĂ, ESTE BINE APROVIZIONAT CU TOT FELUL DE GUSTĂRI DE PRIMA CALITATE, BĂUTURI RĂCORITOARE, APE MINERALE, SIFOANE PRODUS LOCAL CU APĂ MINERALĂ SĂTURATĂ CU ACID CARBONIC NATURAL, VINURI ALESE DIN CELE MAI RENUMITE PODGORII PRECUM ŞI TOT FELUL DE BĂUTURI SPIRTOASE.

MARE DESFACERE DE BOMBONĂRIE, CIOCOLATERIE, ECT. DIN TOATE MĂRCILE RENUMITE INDICENE. SERVICIUL PROMT ŞI CONŞTINCIOS, CU PRETURI EFTINE.

Cu toată stima
VASILE PANESCU

HOTEL ŞI RESTAURANTUL „OITUZ"

din Covasna

In staţiunea Băilor Covasna, Str. Ştefan cel mare, 20, se găseşte Hotelul şi Restaurantul „Oituz", fost Transilvania, renovat din nou de D-l Gheorghe R.

Hotelul Frânculescu „Oituz"

Frânculescu, unde onor vizitatori pot găsi camere curate de locuit, frumos amenajate, cât şi masă la restaurant.

Serviciu prompt şi eftin. Terasă şi Popicărie.

Acest local e curat românesc, iar onor. vizitatori se bucură de cea mai perfectă încredere.

Posedă 20 camere.

RESTAURANTUL SIMION ROSCA

COVASNA-VOINEȘTI **Piața General Averescu**

In curtea restaurantului Rosca, este mofeta „Victoria", iar vis-a-vis de restaurant sunt **băile calde Csutak Férencné.**

In restaurant se servește tot felul de mâncări calde și reci.

Onor public poate fi servit cu: lapte, brânză, ouă, unt, smântână, friptură la grătar etc.

Serviciu promt și constiincios. Prețuri convenabile.

Abonamentul se face sub cost.

cu toată stima SIMION ROȘCA

HOTELUL ŞI RESTAURANTUL „PITROFF"

Strada Gării No. 5

COVASNA

De primul rang, cu bucătărie românească şi străină.

Covasna. Strada Gărei. Restaurantul Pitroff

Serviciu curat şi promt.

Orchestră fină delectează Onor. public vizitator în timpul meselor. Lumină electrică.

Proprietar

PITROFF ALADAR

„CREDITUL CARBONIC“

Societate Anonimă română pentru exploatarea acidului carbonic natural

Ape minerale, Fabrică de sifoane, Siropuri de munte: smeură, afine, fragi, pomușoare, (strugurei) etc.

FABRICA: Comuna Covasna, Jud. Treiscaune

SEDIUL: București I, Strada Halelor 17
Telefon 3.62-06

Pentru ca sănătatea să fie restabilită, cereți pretutindeni și consumați numai apă minerală naturală „Regele Ferdinand“, apă aperitivă și digestivă, cu gust plăcut. Se poate constata în buletinul de analiză ce urmează.

Proprietatea Soc. Creditul Carbonic Covasna, Jud. Trei-Scaune, unde se adresează toate comenzile.

Universitatea din Cluj

INSTITUTUL FARMACEUTIC ŞI FARMACIA CLINICELOR - *No. 87, 1933*

Buletinul de analiză

a apei minerale luată din Izvorul „Regele Ferdinand" al *Creditului Carbonic* S. A. R., în faţa medicului circumscripţiei, D-l. Dr. V. Stroescu.

Proprietăţile fizice şi organoleptice: apă limpede, cu gust acidulo-carbonic. Densitate la 15° C. 1.0011. Are rezidiu fix la 105° C. 1.1320‰.

Compoziţia chimică. Proporţia de substanţe fixe dizolvate într'un litru de apă:

a) Exprimată în stare de molecule la

Clorură de potasiu	0,0621
„ „ amoniu	0,0005
„ „ sodiu	0,0043
Silicat de natriu	0,0141
Hidrocarbonat de natriu	0,5604
„ „ de calciu	0,4388
„ „ de magneziu	0,2354
„ „ de fer	0,0231
	1,3386
Bioxid de carbon liber	1,5399

Concluziuni. Din datele analitice obţinute rezultă că apa analizată intră în categoria apelor minerale *bicarbonatate sodico-calcico-feruginoase,* de masă, cu rezidiu relativ scăzut, saturată cu CO^2 şi care poate servi ca apă de masă — aperitivă şi digestivă — cum sunt în general borvisurile în grupa cărora se încadrează.

(ss) Prof. Dr. GH. PAMFIL
Dir. Institutului farmaceutic şi Farmaciei clinicelor

IOAN N. URZICA

Covasna-Voineşti. — Jud. Treiscaune

BĂCĂNIE ŞI COLONIALE

Depozit de postăvuri din lână naturală, lucrate în comună pe războae de casă.

Postavurile sunt de bună calitate şi cu preţuri convenabile.

Lăţimea dela 50-56 cm.

La cerere se trimit mostre.

SUCURSALA:

„UGRON“

STR. BĂILOR, 43

(vis-à-vis cu „Baea Centrală“ Csutak)

COVASNA

Execută orice comenzi după ziare de modă

Primește și reparațiuni

Se servește corect și cu prețuri modeste

O PROBĂ VĂ CONVINGE!

APĂ MINERALĂ DE COVASNA DIN VALEA „HANKO"

BULETINUL analizei apei din izvorul „PORUMBEILOR" No. 1, din Valea „HANKO", luată în prezența D-lui Dr. *Vasile Stroescu*, în ziua de 26 Septembrie 1927: Apa limpede cu gust plăcut bicarbonatat, conținând ioni de sodiu și calciu în proporție crescută. Este indicată în cazurile de gravelă, cistită cronică, gută, arteriosclerozâ, obezitate și boli de femei. Fiind diuretică și aperitivă, poate servi și ca apă de masă. — Cluj, 7 Martie 1928.

(ss) **Prof Dr. Pamfil**
Dir. Inst. farm. și Farmaciei Clinicelor

IZVORUL PORUMBELUL **NATURALIS** DIN COVASNA

ANALIZE:

Bicarbonat de Sodiu	2.780766
Bicarbonat de Litiu	0.005099
Bicarbonat de Calciu	0.120870
Bicarbonat de Amoniu	0.023866
Bicarbonat feros	0.029996
Bicarbonat manganos	0.002320
Bicarbonat de Potasiu	0.011543
Clorură de Calciu	0.646403
Clorură de Magneziu	0.318412
Clorură de Aluminiu	0.021815
Sulfat de Sodiu	0.009187
Silicat de Sodiu	0.073955
Total	5.723342
Bioxid de Carbon liber	1.723342

:: ADM. KONYA BALAZS, BOROȘNEUL-MARE ::

RESTAURANT „CAZINO“

Conducător

LICHTENSTEIN HENRIK

COVASNA 2, COMANDO
Jud. Treiscaune

Cel mai preferat local al vizitatorilor, cu mâncare românească și străină de prima calitate

— PRETURI MODESTE —

SERVICIUL CURAT ȘI HIGIENIC

LIBRĂRIA ŞI TIPOGRAFIA

„CORVIN“

(Proprietar Túróczy)

execută lucrări în branche

:-: cu preţuri convenabile :-:

Cărţi poştale ilustrate

COVASNA. PIATA REG. FERDINAND, 11

ALEXANDRU PAPP SÁNDOR

COVASNA

PIAŢA REGELE FERDINAND — FÖTÉR

Comerţ de Manufactură, Mărunţisuri şi lucrul de mână.

Textil, Rövid, Kötött és kézimunka áruk kereskedése.

FRIZERIA

PAP GEZA

SALON DE DOAMNE ŞI DE DOMNI
Executăm: ondulaţiuni, manicure, tuns special şi ras.

Proprietar **PAP GEZA**
Piaţa Regele Ferdinand, 23
COVASNA

FRANCISC KULHAVY FERENC

Magazin
de manufactură şi mărunţişuri

Férfi, nöi divatáru kereskedése
COVASNA

MAGAZIN DE

COLONIALE

Strada Mărăşeşti No. 1

COVASNA — VOINEŞTI

Aduc la cunoştinţa Onor. Public că clienţii mei sunt serviţi în mod prompt şi conştiincios cu diferite

ARTICOLE DE COLONIALE

dela firma noastră.

Cu toată stima,

ALEXANDRU BUNGHEZ

RESTAURANTUL

ANDREI ZAGONI

Covasna — Str. Regina Elisabeta, 2

Onor. public este servit cu mâncări calde şi băuturi. — Preţuri moderate

Cu toată stima,

ANDREI ZAGONI

GASPAR GRIGORE

LIVADA ELISABETA, 34

— COVASNA —

Onor. public care joacă popici, îi se serveşte bere şi vin de calitatea cea mai bună

Cu toată stima,

GASPAR GRIGORE

CINEMA „ORIENT“

— COVASNA —

Jurnal săptămânal — MICKY MAUS.
Film sonor modern. (Filme şlagere)
Singura distracţiune ieftină!

Heti hiradók — MICKY MAUS,
Modern Lichttonos felszerelés.—Sláger filmek — Egyedüli olcsó szórakozás.

FRIZERIA

DEBRECI KALMANNÉ

dela

BĂILE COVASNA

Piaţa Regele Ferdinand No. 11

SERVICIUL CURAT ŞI HIGIENIC

Lucrătorii lucrează frumos şi clienţii sunt mulţămiţi

HOTEL ŞI RESTAURANT

„SZEKERNÉ“

COVASNA — Piaţa Regele Ferdinand, 29

D-nii vizitatori pot găsi masă bună cu preţuri modeste. — Serviciu îngrijit şi curat

Proprietară, SZEKER IOSEFNÉ

Negustori, Comercianţi şi Plugari!

Nu târgulţi articole de frânghii până ce nu sunteţi sigur de marfă bună şi cu preţuri convenabile p. Dv.

LA SINGURUL ATELIER DE FRÂNGHERII

unde se găseşte în permanent tot felul de frânghii, şreanguri căpestre, frânghii de rufe şi sfori, toate se găsesc în mai multe feluri şi grosimi.

Primesc comenzi şi prin poştă şi efectuez cu mare iuţeală!

După comandă fac şi alte lucruri ce cad în branşa mea: **hamacuri (leagăne) pentru copii, pentru oameni mari precum şi pentru acrobaţi etc. etc.** :—: pentru angrosişti reduceri mari.

Cu multă stimă: **JAKABOS CHEZA JACOBESCU** frânghier

Covasna, Jud. Treiscaune Str Ştefan cel Mare No. 31

Articole technice, Bazar şi Depozit de Benzină

J. HADNAGY Gy.

Müszaki, Bazár áru üzlete
és Benzin raktár

— COVASNA —
PIATA

Niculai N. Olteanu

BRÂNZAR
Covasna-Voineşti — Str. Morilor 3
Jud. Trelscaune

Aduce la cunoştinţa Onor. clienţilor că serveşte cu orice fel de brânzeturi, caşcaval afumat, lapte gros, lapte acru, brânză specială la beşică şi brânză de burduf, de munte. Produsele noastre sunt untoase si de cea mai bună calitate. Expediăm si prin ramburs.

Cu toată stima
NICULAI OLTEANU
COVASNA

KOZMA SAMU

COLONIALE, FIERĂRIE, STICLĂ ŞI PORCELAN

FÜSZER, VAS, ÜVEG ÉS PORCELAN

COVASNA

PIATA REGELE FERDINAND, 22

EUGEN KAUFMANN JENÖ

Ceasornicar — Orás és Ékszerész

Covasna — Jud. Trei-Scaune

Cumpărăm şi vindem Aur, Argint, Ceasuri. Reparăm ceasuri cu garanţie

Cu toată stima

Kaufmann Eugen

IOAN KÖRMÖCZKY JÀNOS

MAGAZIN DE

COLONIALE şi FERĂRIE

Füszer és vas kereskedése

COVASNA — KOVÀSZNA

IMREH BÈLA

— COVASNA —

MAGAZIN DE

:-: MANUFACTURĂ :-:

Librăria şi Tipografia

SZABÓ

Execută toate lucrările de branşa tipografică cu preţuri convenabile. - Executare ireproşabilă.

Elvállal és készit a legszebb kivitelben, a legolcsóbb árak mellett - mindenféle :: nyomtatványokat ::

COVASNA

Jud. Treiscaune

NYOMDA....

Edmond Puskás Ödön

Covasna-Kovászna

Comciant de Coloniale

Iuliu MAÁK Gyúla

Magazin de Coloniale,
făină și mărunțișuri

Füszer Liszt és rövidáru
— — kereskedése — —

COVASNA — Str. Eminescu 34

BUFETUL DIN COVASNA

Piața Regele Ferdinand, 2

Servește Onor. clientela cu băuturi de prima calitate și mâncări alese și — — delicatese — —

Conducător
ZÁRAI GÉZA

FOTO-ATELIER

NEUHAUSER

DELA BĂILE COVASNA

EXECUTĂ LUCRĂRI FOTOGRAFICE ARTISTICE. POATE MĂRI FOTOGRAFII DUPĂ TABLOURI. ONOR PUBLIC ESTE SERVIT CU LUCRĂRI IN BRANŞĂ PENTRU A LUA GRUPURI, A EXECUTA INTERIOR, A FACE FOTOGRAFII COLORATE. EXECUTĂM DUPĂ FOTOGRAFII PICTURI IN CULORI. PREŢURI MODERATE.

IOAN FEHER IÁNOS

Comuna HARALI — Judeţul TREISCAUNE

Maestru în artă, confecţionează tablouri de goblenuri şi orice fel de broderie, cu preţ redus atât pentru prăvălii şi particulari. Pentru lucru garantăm.

Iparmüvész elválal goblen képek müvészi kivitelben és bárminemü kézimunkàt üzlet részére nagyban és kicsiben. A munkáért garantál.

C. DEÁK KÁROLY

PANTOFAR — CZIPÉSZ

COVASNA

BENKE BENEDEK

MAGAZIN DE COLONIALE

FÜSZER KERESKEDÉSE

COVASNA - KOVASZNA

RESTAURANTUL

CORPORATIUNEA MESERIAŞILOR DIN COVASNA

Strada Regele Carol No. 6

Domnii vizitatori găsesc mâncare de calitate bună şi băutură aleasă

Cu toată stima

MIHAI HEGYESI

COVASNA

DEZIDERIU BALOGH

TINICHIGIU

COVASNA, Judeţul Treiscaune

Str. Aurel Vlaicu No. 2

Execută variate căzi pentru băi: bae întreagă, jumătate, şi mici pentru copii.

Confecţionează orice lucrări de specialitate: forme pentru dulceaţă, prăjituri etc.

Repară: turnuri, acoperişe de case, sobe, streşini de casă etc.

cu toată stima **D. BALOGH**

FULNER JULIU

COVASNA, Jud. Treiscaune
Str. Eminescu 55

Confecţionează mobile, uşi, ferestre şi ori-ce lemnărie pentru construcţiuni de casă. Execută mobilier necesar şi pentru prăvălii. — Serviciul conştiincios şi garantăm de cele lucrate

Cu toată stima,
Fulner Juliu, tâmplărie mecanică

BERTA MALLNER

COVASNA, Judeţul Treiscaune
Str. Ştefan cel Mare 24

Inchiriază în timpul sezonului balnear 5 (cinci) camere bine mobilate, cu un pat şi cu două paturi cu preţuri modeste.

Locuinţă liniştită, camere curate şi confort higienic. Pentru Onor. vizitatori, reţinem camere, anunţându-ne din timp.

Cu toată stima,
Berta Mallner, Covasna Băi

ATELIER DE TRICOTAJE

„SALVATOR"

COVASNA-BĂI Județul Treiscaune

Aduc la cunoștință Onor. Public că în Atelierul meu de Tricotaje, se poate procura orice lucrări din lână casnică indigenă, bine și solid executate ca: flanele, jerseuri, pulovere, veste, șaluri, căciuliți, ciorapi, mănuși și orice haine pentru sport, din lână pură.

De asemenea avem în permanență, gata orice se dorește, în diferite mărimi, modele și culori. Primim spre executare comenzi urgente, atât în engros, cât și en-detail, garantând felul executării.

Nu treceți până nu ne vizitați atelierul, care vă pune la îndemână cea mai bună și solidă haină, garantându-vă cel mai eftin preț.

Cu toată stima:

BERCHEU CONSTANTIN

Tricotaje COVASNA

BĂILE COVASNA

Pensiunea ANA-LIA

STRADA GARII 18

Bucătărie de primul rang.

Pensiune dietetică pentru ori ce fel de regimuri.

— **PREŢURI MODESTE** —

Abonamente lunare sub cost

IOAN ST. BÂRLĂ

COMERCIANT

COVASNA - VOINEŞTI

Strada Regală, No. 17

MARE DEPOZIT

(ENGROS) CU

VINURI NATURALE

din diferite podgorii ale Ţărei

Mare depozit de bere AZUGA, en gros

ŞI DIFERITE BĂUTURI SPIRTOASE

PRETURI CONVENABILE

BACANIA

KÓNYA ANTON

COVASNA-VOINEŞTI, Piaţa G-ral Averescu 12

Serveşte Onor. public cu
coloniale de tot felul şi
de calitate superioară.

Cu toată stima
Konya Anton

COMERCIANT

OLOSZ ALEXANDRU

COVASNA-VOINEŞTI, Piaţa G-ral Averescu 20

Onor. public este servit
cu mărfuri de băcănie de
calitate bună.

Cu stimă
Olosz Alexandru

ION. N. MUNTEANU

MAGAZIN DE COLONIALE ŞI NEGUSTORIE MIXTĂ

Str. Regală No. 67 Covasna-Voinești

Onor. public este servit în mod cinstit cu articole de coloniale, vopsitorie, tălpărie, ferărie şi mărunţişuri

In curte, SALON DE DANS, cu faţa spre stradă

cu toată stima

ION. N. MUNTEANU

BĂCĂNIA
CONSTANTIN I. ŞERBAN

Str. Lăpuşneanu, 4 — Covasna-Voinești

Firma noastră pune la dispoziţiunea Onor. clienţi marfă de băcănie de calitate bună şi sănătoasă

Cu toată stima

CONSTANTIN I. ŞERBAN

VILLA „GASPAR“

Situată pe Aleea Călugăreni 7

COVASNA-VOINEŞTI

Oferă pentru Domnii vizitatori, camere curate, mobilate, cu — preţuri convenabile. —

Cu toată stima,
GASPAR IOSEF

DUMITRU I. ALUPOAIE

COVASNA — Jud. Treiscaune

Execută lucrări de cojocărie şi de croitorie. Confecţionează pături, şi sacuri blănite de picioare. Singurul în această branşă. — Soţia execută croitorie de dame după ultima modă

Cu toată stima, **Dumitru I. Alupoaie**
cojocar şi croitor

KÁRPÁTI ALBERT

ZABALA

Județul Treiscaune

Cazan pentru fiert
țuică și drojdie

Băcănia

ALEXANDRU TREFAS

ZABALA

Strada Kerestes, 42

Onor. puvlic este servit
cu coloniale de
calitate bună

ADALBERT KOVÁCS

ZABALA

BĂCĂNIE MIXTĂ

KÁRPÁTI MOOR

din Comuna Pava în direcţia COVASNA-ZABALA

Onor. Public dela Băile Covasna cari merg în excursiuni la: Zabala, Imeni, Tg. Săcuesc, Ghelinţa, etc. la plecare sau la reîntoarcere spre staţiunea COVASNA găsesc: Băuturi de calit. bună, ape minerale şi mâncări alese.

Cu toată stima, KÁRPÁTI PAVA
Jud. Treiscaune

BĂCĂNIA

KHELL LADISLAU

FILIALĂ

Onor. public este servit cu coloniale de bună calitate

Cu stimă,

KHELL LADISLAU

Strada Mare, 628

ZABOLA

Carol KOZMA Károly

Prăvălie mixtă

vegyeskereskedö

ZABALA. — Jud. Trei Scaune

MARTON ANDREI

COMUNA MAKŞA, Jud. Treiscaune

Excursioniştii cari vizitează şi Cetatea Várhégy din Makşa, găsesc în localul Márton Andrei, din Makşa, situat pe Str. Regală, mâncări şi băuturi felurite.

Cu toată stima,

MARTON ANDREI, comerciant

TIPOGRAFIA

CULTURA

Stabiliment Industrial pentru exploatarea artelor grafice

PROPRIETARI *G. Ionescu & Gh. Alexiu* BUCUREŞTI STR. CAMPINEANU Nº 15

S'au tipărit separat:

100 ex. numerotate pe hârtie velină

15 ex. pe hârtie cromo

(Acestea din urmă nu se găsesc în comerț)